

מלחמת "שלום הגליל": המהלכים הצבאיים העיקריים

סא"ל בני מים*

תיתנו. אש"ף הגיב על מתקפה זו בהפגזה רצופה של יישובי הגליל העליון והגליל המערבי באמצעות מטל"רים רב-קניים ותותחים 130 מ"מ. בהפגזות אלה נהרגו שישה ישראלים ו-14 נפצעו. חיל האוויר תקף את מפקדות המחבלים בביירות וגרם למאות אבדות בנפש. במהלך הקרבות הופלו 2 מטוסים סוריים, שניסו להפריע לפעילות חיל האוויר. (מיג 21 ומיג 25). העיירות קריית שמונה ונהריה לא היו מוכנות להתקפה המסיבית עליהן, והחלה בריחת תושבים – בייחוד מקריית שמונה. בסופו של דבר השיג פיליפ חביב הפסקת אש, וזו נכנסה לתוקף ב-24 בחדש. ארבעה חודשים נשמר השקט בגבול הלבנון, והמחבלים ניצלו שקט זה להתעצמות ולפעילות בתוך ישראל ובשטחים.

הסיבות המידיות לפרוץ המלחמה
במרס 1982 התברר, כי הסורים הרחיבו את רצועת האבטחה שלהם בלבנון עד המובלעת של רס"ן חדר (התגלתה תצפית סורית בבופור). באותו חודש גם נלכדה חוליית מחבלים ליד ראש הנקרה. באפריל נהרג קצין צה"ל בעלות רכבו על מוקש בתוך המובלעת של חדר, וכתגובה על כך תקף חיל האוויר מטרות מחבלים בדרום לבנון – זו הפעם הראשונה מאז יולי 1981. במהלך חודש מאי תקפו מטוסי חיל האוויר פעם נוספת מטרות מחבלים, ואלו השיבו באש לא מדויקת לתוך שטח הגליל. (ההערכה היא, כי הם נמנעו במתכוון מלפגוע ביישובים). באותו חודש הפיל חיל האוויר שני מטוסי מיג סוריים מעל לבנון, ואילו בסוף החודש עלתה משאית של כפר גלעדי על מוקש.

מאז כניסת הפסקת האש לתוקפה ביצעו המחבלים 248 פעולות טרור בארץ ובחו"ל. בפעולות אלה נהרגו 26 אנשים ו-264 נפצעו.

ב-3 ביוני 1982 ניסתה חוליית מחבלים

במקום לתכנן פיגועים בישראל נאלצו המחבלים לחשוב על אמצעים להגברת ביטחונם. הם החלו להתבצר (ועלידי כך צמצמו את ניידותם) והצטיידו בנשק כבד, כדי שיוכלו להתמודד עם צה"ל. יוצא אפוא, כי הישגיה של ישראל בלחימה נגד הטרור האיצו את תהליך התעצמותם של המחבלים ואת תהליך הפיכתם לצבא סדיר למחצה.

אפריל – יולי 1981

עימות ישיר עם הסורים

קשייו של משטר אסד מבית ובדודו בעולם הערבי עודדו את הנוצרים בלבנון לנסות ליצור רצף טריטוריאלי בין האזור הנוצרי בהר הלבנון לזחלה שבבקעת הלבנון ועל ידי כך לשפר את מצבם האסטרטגי בלבנון. הסורים ראו בניסיון זה איום מידוי על שליטתם בכביש ביירות – דמשק ובבקעת הלבנון והגיבו במתקפה כוללת נגד הנוצרים בזחלה ובהר צנין. כאשר החלה סוריה להפעיל מסוקים במערכה נגד הנוצרים, ראתה בכך ישראל הפרה של אחד הקווים האדומים שהיא הציבה בלבנון והפילה שני מסוקים סוריים שפעלו בגזרת הר צנין. בעקבות הפלת שניים ממסוקיהם הכניסו הסורים טילי קרקע-אוויר לבקעת הלבנון ועל ידי כך שיפרו באורח משמעותי את מאזן הכוחות בשמי לבנון לטובתם.

ישראל איימה להשמיד את הטילים הסוריים, שהצרו את חופש הפעולה של מטוסייה. הממשל האמריקני חשש מעיר מות בין סוריה לישראל ומיהר לשלוח את המתווך פיליפ חביב כדי להביא להוצאת הטילים בדרכי שלום. בחודשים מאי – יוני המשיכו חיל האוויר וחיל הים לתקוף מטרות מחבלים בלבנון, אם כי פעילותו של חיל האוויר הייתה מוגבלת בהיקפה כתוצאה מקיומו של מערך טילי הקרקע-אוויר בבקעת הלבנון.

בימים 10 – 17 ביולי פתח צה"ל במערכה מקפת מהאוויר נגד כוחות אש"ף בדרום לבנון כדי לפגוע באנשיו ובתשת

לוחמה נגד טרור לאחר

מבצע ליטני (ער אפריל 1981)

בעקבות מבצע ליטני (15 – 21 מרס 1978) איבד אש"ף את קו המגע עם ישראל. בינו לבין ישראל נוצר חיץ כפול – רצועת המובלעות הנוצריות של חדאד ורצועת יוניפ"ל (כוח האו"ם שהוצב בדרום לבנון). יכולתו של אש"ף לחדור לשטח ישראל נפגעה אמנם, אך לא היה די בפגיעה זו כדי להפסיק את ניסיונותיו לפגוע בישראל.

בתקופה הנסקרת ביצעו המחבלים 89 פעולות מגבול לבנון נגד ישראל (58 תקריות של ירי ארטילרי, 21 ניסיונות להחדיר חוליות בדרך היבשה, שמונה ניסיונות להחדיר חוליות דרך הים ושני ניסיונות להחדיר חוליות דרך האוויר). במהלך פעולות אלה נהרגו תשעה ישראלים ונפצעו 57. מכלל 31 ניסיונות החדירה סוכלו 29 (94%).

מספרן הנמוך, יחסית, של האבדות שספגה ישראל בתקופה זו נזקף לזכות שיטת הלחימה שנקט צה"ל – פעולות זעירות לאורך זמן. לפעולות האלה הייתה, ככל הנראה, השפעה מצטברת קשה על יכולת הפעולה של המחבלים. בתקופה זו ביצע צה"ל 32 פעולות יזר מות בלבנון (נוסף על תקיפות של חיל האוויר). בפעולות אלה נפגעו כ-1200 מחבלים והושמד ציוד רב שהיה בשימוש. פעילות זו לא התבצעה באופן רצוף ומושלם, ובמשך הזמן נהיה קשה יותר ויותר לבצע. להתפתחות זו היו שתי סיבות: הרצון להימנע ממשברים בעת המו"מ עם מצרים והרצון להימנע מהתנגשויות עם הכוח הסורי בלבנון ועם כוח יוניפ"ל.

הפעילות ההתקפית המתמשכת של צה"ל אילצה את המחבלים להשקיע יותר ויותר אמצעים להגנתם. כמו כן היא חייבה אותם לשנות את דפוסי פעולתם.

* מאמר זה משקף את דעת הכותב בלבד, ואינו מייצג בהכרח את עמדת צה"ל.

הלבנון. היא המשכה של בקעת הירדן, אך בינה לבין בקעת עיון — חלקה הצפוני של בקעת הירדן — מצוי "פקק" הררי, המחבר את הר הלבנון ומול הלבנון (חרמון) ואשר כולל את ג'בל ביר אידהר וג'בל ערבה. כל תנועה לתוך הבקעה מדרום מחייבת מעבר בשטח זה. נהר הליטני מחלק את הבקעה לשני חלקים. משני עברי הליטני מצויות תעלות השקיה רבות ושדות המושקים בהצפה. בבקעה שני אזורי ביצות בלתי עבירים כל ימות השנה — ביצות עמיק וביצות ענג'ר.

למרות שהבקעה היא השטח היחיד בלבנון שבו ניתן לפרוס כוחות שריון, קשה מאוד לתמרן בה בשל תעלות ההשקיה והעיבוד האינטנסיבי ומשום שהיא נשלטת משני עבריה כמעט לכל רוחבה ואורכה על ידי רכסי הר הלבנון ומול הלבנון. בבקעת הלבנון שלושה צירי אורך עיקריים:

- ★ כביש הבקעה המערבי: גשר דלפי — משערה — קב אלס — שתורא.
 - ★ כביש מרכז הבקעה: כוכבא — קרעון — ג'ב ג'נין — בר אלס.
 - ★ כביש הבקעה המזרחי: חצביא — רשיא אל ואדי — סולטן יעקוב — ענג'ר.
- מאחר שבקעת הלבנון היא השטח הנוח ביותר בלבנון להפעלת שריון ריכוז בה הסורים את עיקר הביצורים והכוחות שלהם.

ד. הרי מול הלבנון

הרי מול הלבנון מהווים גבול טבעי בין לבנון לסוריה במזרח. הם מתנשאים לגובהים של 2,500 מ'. נהר הברדה מחלקם לשני גושים: בצפון הרי מול הלבנון ובדרום החרמון. הרים אלה מבותרים ותלולים, האקלים בהם קשה, הם חשופים לחילולי אוכלוסייה. כמעט שאין נתיבי תנועה בהרים אלה. אין בהם צירי אורך. ציר הרוחב העיקרי הוא כביש דמשק — ביירות.

מתיאור זירת הקרב עולה, כי לחימה בשטח לבנון מצריכה שליטה בשיטות הלחימה המסובכות ביותר: לחימה בשטח הררי, לחימה בשטח בנוי וצלוחת מכשולי מים. השטח מחייב שילוב מלא של 3 השיטות הנ"ל ברציפות, דבר המקשה עוד יותר על התכנון.

אם לא די בבעיות אלה, הרי הטנק, שהוא אמצעי הלחימה הנושא בצד"ל בעיקר נטל קרב היבשה, סובל בשטח לבנון מבעיות חמורות וביניהן:

- ★ משקלו הרב הוא מגרעת חמורה בעת מעבר על גשרים ועל גשרונים.

א. מישור החוף

בין נהר אל כביר בצפון לראש הנקרה בדרום ובין הר הלבנון במזרח לים-התיכון במערב משתרע מישור החוף. רוחבו מגיע לכל היותר עד 7.5 ק"מ. המישור מעובד באינטנסיביות, ובמקומות מספר הוא נעלם לחלוטין — במקום שהרי הלבנון מגיעים עד לשפת הים. מישור החוף הוא האזור המאוכלס ביותר בלבנון. מצויות בו הערים הגדולות: צור, צידון, ביירות וטרי פולי וכן עוד מספר רב של עיירות קטנות, כפרים ורוב מחנות הפליטים של הפלסטינים. מספר רב של נהרות ונחלים קטנים יותר נשפכים מהרי הלבנון לים התיכון ומהווים מכשולים לתנועה באזור. הנהרות העיקריים הם: הליטני, הזהרני, האוּלִי, נהר דמור ונהר ביירות. הבעיות שנסקרו לעיל מגבילות את הפעלת השריון כמעט אך ורק לדרכים ולכבישים קיימים ומצריכות השתלטות מוקדמת על אין ספור שטחים שולטים כדי לאפשר התקדמות בקצב סביר. ציר התנועה העיקרי במישור החוף לתנועה מדרום הוא כביש החוף.

ב. הר הלבנון

בין נהר אל-כביר בצפון לליטני בדרום ובין מישור החוף במערב לבקעת הלבנון (הבקעה) — שהיא חלק מהשבר הסורי-אפריקני) במזרח מתנשא הר הלבנון. אורכו כ-160 ק"מ ורוחבו בין 25 ל-60 ק"מ. זהו שטח הררי קשה אשר פסגותיו מגיעות לעתים עד כדי 3000—2000 מ'. נתיבי התנועה והצירים בתוכו צרים ורובם מתמשכים ממזרח למערב. המורדות המזרחיים של הר הלבנון תלולים ואילו מורדותיו המערביים המשתפלים לכיוון מישור החוף מתונים יותר. באזור כפרים רבים אשר תושביהם — בעיקר נוצרים ודרוזים — מעבדים את המדרונות בטרסות. ניתן לחסום אזור זה בכוחות ובאמצעים קטנים יחסית וכמעט אי אפשר להפעיל בו עוצבות שריון. באזור זה קיים ציר עיקרי אחד (הכולל שני נתיבים) לתנועה מדרום — ציר ג'רג'יע — ג'בע — ג'זין — כפר א-שוף — דיר-אל-קמר — עין זחלתא — דהר אל-בידר.

ג. בקעת הלבנון

בין ביצות אל-קעא בצפון לאגם קרעון בדרום ובין הר הלבנון במערב לבין הרי מול הלבנון במזרח משתרעת בקעת הלבנון. אורכה כ-120 ק"מ ורוחבה נע בין חמישה ק"מ בדרום ל-20 ק"מ בצפון. זוהי בקעה מוארכת המשתרעת למרגלות הפסגות של הרי הלבנון ושל הרי מול

להתנקש בחיי שגריר ישראל בלונדון, שלמה ארגוב. כתגובה על ניסיון ההתנקשות הורתה ממשלת ישראל לחיל האוויר לתקוף תשע מטרות מחבלים — שתיים בביירות (את קריית הספורט, ששימשה מחנה אימונים ומחסן תחמושת של המחבלים, ואת בית הספר ללוחמת קרב) ושבע מטרות נוספות בדרום לבנון. התקיפה נקבעה ל-4 ביוני שעה 1500. כתגובה על תקיפה זו פתחו המחבלים בהפגזה כבדה על יישובי הגליל.

ההחלטה על מלחמת "שלום הגליל"

בעקבות הפגזות המחבלים עמדו בפני ממשלת ישראל שתי דרכי פעולה: (א) לנהל מלחמת התשה נגד המחבלים על כל המשתמע מכך לגבי יישובי הספר. (ב) לצאת למתקפה נגד כוחות אש"ף בדרום לבנון.

בישיבתה במוצאי שבת ה-5 ביוני 1982 החליטה הממשלה:

א. להטיל על צה"ל את המשימה להרוג את כל יישובי הצפון מטווח האש של הטוריסטים המרוכזים — הם ומפקדיהם ובסיסיהם — בלבנון.

ב. שם המבצע — שלום הגליל.
ג. בעת ביצוע החלטה זו אין לתקוף את הצבא הסורי, אלא אם הוא יתקוף את כוחותינו.

ד. מדינת ישראל מוסיפה לשאוף לחתימת חוזה שלום עם לבנון העצמאית תוך שמירה על שלמותה הטריטוריאלית.

בעקבות הפקודה החל צה"ל בנוהל קרב לביצוע תכנית "שלום הגליל". שעת ה"ש" נקבעה ליום א' 6 ביוני שעה 1200. עד לשעת ה"ש" המשיכו מטוסי חיל האוויר לתקוף מטרות מחבלים שכללו בין היתר, ריכוזי שריון, ארטילריה, כלי רכב, מבנים ומאחלים. התקיפות התרכזו בעיקר באזורי צור, צידון, דמור והמרחב שבין נהרות הליטני והזהרני. חיל הים איכן מקורות ירי של המחבלים לאורך החוף ושתקם. כמו כן פעלו ספינות חיל הים כנגד כלי רכב של המחבלים ומנעו את נסיגתם צפונה לאורך כביש החוף.

זירת הקרב

לבנון משתרעת על שטח של 10,400 קמ"ר שהוא מהקשים ביותר לפעילות צבאית. אפשר לחלק את שטחה של לבנון ל-4 גזרות עיקריות:

א. מישור החוף.

ב. הר הלבנון.

ג. בקעת הלבנון (הבקעה).

ד. הרי מול הלבנון.

הכס"ב נערך בהתאם למבנה הגיאוגרפי של לבנון בצורה הבאה: א. את רצועת האבטחה הוא פרס בשטח שבין יוניפיל ומובלעת חדר בדרום לבין קו דנייבה - סחמר - עיישיה - בית א-דין - דיר אל-קמר - דמור, תוך ניצול השטחים ההרריים של מורדות החרמון, ג'בל ביר א-דהר, ומורדות הר הלבנון, להשהיית ולהתשת התוקף. ב. רצועת ההגנה הראשונה של הכס"ב כללה את דמור, את הר הלבנון, את ג'בל ערבה ואת מורדות החרמון. רצועת ההגנה השנייה

סד"כ הכס"ב:

2 חטיבות טנקים.
2 חטיבות חי"ר ממוכן.
מספר גדודי קומנדו.
יחידות חת"ם, נ"ט, נ"מ וסוללות טק"א.
2 חטיבות חי"ר (של צש"ף).
1 אגד שריון (של צש"ף).
עצמה
300 טנקים T-62 ו-T-55.
300 קני חת"ם (תותחים D-30, 130 מ"מ, מטל"רים ומרגמות 120 ו-160 מ"מ).
80 נגמ"שים BMP-1 ו-BTR-152.

★ אורכו ורוחבו מקשים על התנועה בצירים ההרריים.
★ בשל תנאי השטח הקטנים יורדת אפקטיביות התותח ומשתווה לעתים ליעילותו של מרג"ט.
★ השריון ההיקפי ותנאי השטח מצמצמים עד למינימום את אפשרויות התצפית.
יתר על כן, תנאי השטח בלבנון מציבים בעיות לוגיסטיות קשות. המסקנה העולה מתיאור השטח היא, כי למתגונן יתרונות רבים, וכי הכוח התוקף חייב לגלות יכולת תכנון וביצוע גבוהה ביותר.

הכוחות היריבים

הצבא הסורי: ערב המלחמה כמעט השלים צבא סוריה את תהליך הפיכתו לצבא שכולו ממוכן ומשורין. מאז תום מלחמת יום הכיפורים שרוי הצבא הסורי בתהליך של התעצמות מואצת, אשר נועדה להביאו למצב בו יוכל להתמודד לבדו עם צה"ל.

סד"כ:

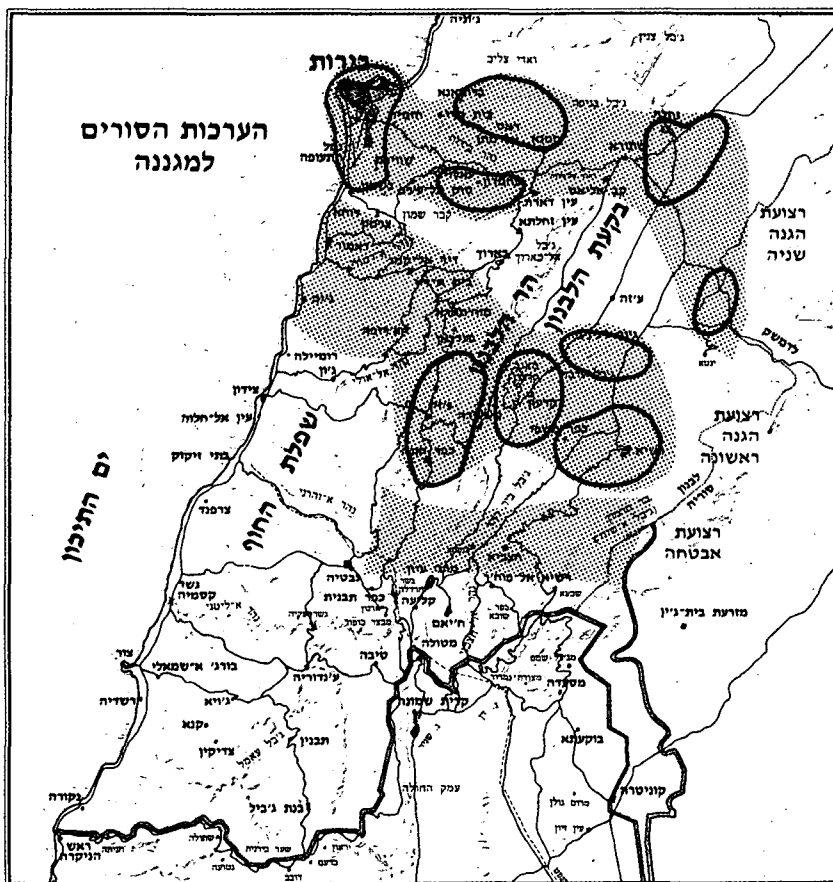
4 דיביזיות שריון.
2 דיביזיות ממוכנות.
4 חטיבות עצמאיות (2 חטיבות שריון ו-2 חטיבות חי"ר ממוכן).
יותר מ-25 גדודי קומנדו.
מספר אגדי מילואים: שריון, חי"ר וחת"ם.

עצמה:

יותר מ-3500 טנקים מהדגמים T-62 T-55.
כ-2300 קני חת"ם.
כ-1500 משגרים לטילים נ"ט ("סאגר", "מילאן", "הוט" ו"סוואטר").
כ-1600 נגמ"שים (BMP-1; BTR-152; BTR-60; BTR-50).
יותר מ-30 משגרים לטילי קרקע-קרקע פרוג וסקאד.
כ-80 סוללות טק"א (טילי קרקע-אוויר).
כ-500 מטוסי קרב והפצצה:
250 מטוסי מיג-21 (11 טייסות).
64 מטוסי מיג-23.
25 מטוסי מיג-17.
16 מטוסי סוחוי-7.
26 מטוסי סוחוי-20.
25 מטוסי מיג-25 (טייסת אחת).
כ-150 מסוקים (כולל כ-50 מסוקי תקיפה - "גאול").

בלבנון היה ערוך הכס"ב (הכוח הסורי בלבנון) בפיקודו של עמיד אדיב אסמעיל.

• על פי המכון ללימודים אסטרטגיים בלונדון.

כללה את העיר ביירות את זחלה - רייק - ג'ידידת יבוס - דיר אל עשייר. (ראה מפה בעמוד זה).

פירוט ההיערכות:

★ **אזור ביירות - משום שער זו** היא הגרולה והחשובה שבערי לבנון - בה מרוכזים כל מוסדות השלטון - החזיקו בה הסורים כוח גדול יחסית. כוח זה היה חלק מרצועת ההגנה הראשונה.
בביירות היו לסורים 4 מסגרות חטיב-תיות ועוד יחידת קומנדו. המערך שלהם כלל:

ההתבצרות, ההיערכות ותכנית ההגנה של הכס"ב

לאחר פלישתם ללבנון החלו הסורים להכין את השטח הכבוש על ידם להגנה על פי כללי הדוקטרינה הסובייטית תוך התאמתה לתנאים בלבנון.
הכס"ב נערך במגמה לענות על שתי בעיות עיקריות:
1. הגנה על שטחי המפתח בלבנון תוך הפרדת הנוצרים מאש"ף ואבטחת השליטה על המדינה (מעל לכול על ביי-רות ועל הכביש לדמשק).
2. היערכות לאפשרות שצה"ל יתקוף דרך הבקעא לכיוון סוריה ודמשק.

במהלך שבע שנות מלחמת האזרחים. (ראה מפה מס' 7).

המחבלים נערכו בדרום לבנון להגנה בעיקר בשטחים הבנויים. תכניתם למקרה של התקפה ישראלית הייתה לשמור על כוחם (דהיינו לסגת) תוך גרימת אבדות כבדות ככל האפשר לצה"ל. כמו כן קיוו המחבלים שמדינות ערב יחושו לעזרתם במקרה שישראל תצא למתקפה כוללת נגדם.

למעשה היו המחבלים "בשר התות-חיים" של רצועת האבטחה הסורית שנועדה להגן על דמשק מפני איגוף ישראלי דרך לבנון. נראה, כי עובדה זו התחזרה למחבלים מאוחר מדי.

כוחות צה"ל

המבצע הוכר כפיקודי ולמערכה, שהחלה ב-6 ביוני 1982, הוקצו הכוחות הבאים:

1. מפקד פיקוד הצפון.
2. מפקדת הכוחות לבקעא.
3. מספר עוצבות בסדר ובמילואים.
4. סיוע אווירי הן לתקיפה והן להטסה.
5. סיוע ימי הן לתקיפה והן לנחיתה.

תכנית ההתקפה של פיקוד הצפון:

כוונת פיקוד הצפון, כפי שאושרה על-ידי הרמטכ"ל למבצע "שלום הגליל" הייתה: פיקוד הצפון יפגע במחבלים, יהרוס את תשתיתם בדרום הלבנון על מנת למנוע ירי ארטילרי ופח"ע מגבול הצפון. היזה ככוונות להשמיד את הצבא הסורי בלבנון, אם יתקוף את כוחותינו. תכנית זו התבססה על שני גורמי יסוד אשר אמורים היו להביא את התוצאות המקוות:

1. ניצול נתיבים וצירים עוקפים בשטח חים ההרריים.
2. הנחתת כוחות בעורף האויב כדי למנוע את נסיגת המחבלים וכדי לשבש את ארגונם.

כוחות ומשימות

1. כוח א' ישמיד את ריכוזי המחבלים לאורך החוף על-ידי תנועה על כביש החוף עד נהר אל-אולי וטיהור האזור ממחבלים תוך הריסת תשתיתם. לצורך ביצוע המשימה עמדו לרשות הכוח חי"ר ושריון.
2. כוח ג' ישמיד את ריכוזי המחבלים ברמת נבטיה ויחבור לכוח ד' על-ידי תנועה על ציר הזהרני תוך השתלטות על גשר חבוש, הכשרת מעברות החדלה וטיהור הגזרה ממחבלים תוך הריסת

היערכות

מאחר שהפת"ח הוא ארגון המחבלים הגדול ביותר היו יחידותיו אחראיות על הגזרות השונות ועל תיאום הפעילות של כל הארגונים באותן גזרות.

★ **גזרת דרום מישור החוף ומורדות הר הלבנון.** בגזרה זו שכללה את צידון, צור, נבטיה וג'בע הייתה ערוכה חטיבת ה"קסטל" של הפת"ח בפיקודו של מוקדם חג' איסמעיל. בגזרה זו פעלו כ-6000 מחבלים, וממנה התבצעה עיקר הפעילות נגד ישראל.

נוכחות צבאית של אש"ף בגזרת החוף

★ **גזרת דרום הר הלבנון (עיישיה).** בגזרה זו הייתה ערוכה חטיבת ה"ירמון" של הפת"ח. חטיבה זו כללה כ-600 מחבלים.

★ **גזרת ה"פתח-לנד" (ג'בל ביר א-דהור, ערבה ומורדות החרמון).** בגזרה זו הייתה ערוכה חטיבת "כראמה" של הפת"ח. חטיבה זו כללה כ-1500 מחבלים. ★ **בצידון ובסביבותיה (מרחב הזהרני — אוול)** היו ערוכים כ-1500 מחבלים בשלושה גדודים. הכוח של הפת"ח בגזרה זו כלל את גדוד "חללי ספטמבר" (אשר השתייך לחטיבת ה"קסטל" והיה בפיקודו של ראיד כמאל אל-שיח). גדוד זה כלל ארבע פלוגות חי"ר, שתי פלוגות טנקים, שלוש מחלקות נ"מ ושתי כיתות של מרג-מות 120 מ"מ. כמו כן נמצאו בגזרה זו עיקר כוחו של אגד השריון של הפת"ח ומספר מפקדות.

★ **על הגזרה שבין האוול לדמור** הייתה אחראית חטיבת צש"ף "עין ג'אלות" (ת"פ המפקדה הכללית של אש"ף).

★ **בביירות** נמצאו המפקדות של רוב ארגוני המחבלים. בעיר היו ערוכים כ-6000 מחבלים שהסתייעו בטנקים, באר-טילריה, ובכלים נ"מ ונ"מ. העיר בוצרה להגנה לפי כל כללי הלחימה בשטח בנוי

1 חטיבת חי"ר ממוכן.

2 חטיבות צש"ף (אלה חטיבות חי"ר המאוישות בפלסטינים).

1 אגד שריון של צש"ף שכלל יותר מ-50 טנקים T-54/55.

★ **בהר הלבנון** נערכה חטיבת חי"ר ממוכן שכללה גם טנקים.

★ **בבקעת הלבנון** נערכה חטיבת טנקים T-62 ולה גם כוח חרמ"ש.

★ **בהר מול הלבנון** נערכה חטיבת טנקים T-62 ולה גם כוח חרמ"ש. (ראה מפה מס' 1).

אש"ף — הזרוע הצבאית

לאחר מבצע ליטני השקיע אש"ף מאמצים רבים כדי להפוך לצבא סדיר. צבא זה, שאמור היה להיות צבאה של המדינה הפלסטינית שבדרך, נועד בשלב הראשון להפוך את אש"ף לכוח הדומיננטי בלבנון.

סדר"כ — בלבנון פעלו שמונה ארגוני מחבלים עיקריים:

1. הפת"ח — ארבע חטיבות חי"ר, 1 אגד שריון, 1 אגד חת"ם. סה"כ כ-6500 מחבלים.

2. ה"צעיקה" — שלושה גדודי חי"ר + כוח מיליציוני. סה"כ כ-2000 מחבלים (למעשה, זהו ארגון סורי).

3. "החזית העממית לשחרור פלסטין" המפקדה הכללית (ג'בריל) — כ-600 מחבלים.

4. "החזית העממית לשחרור פלסטין" (חבש), ארבעה גדודים, כ-800 מחבלים.

5. "החזית הדמוקרטית" (חואתמה), ארבעה גדודים, כ-1000 מחבלים.

6. "החזית לשחרור פלסטין" — כ-600 מחבלים.

7. "חזית המאבק העממית" — כ-300 מחבלים.

8. "חזית השחרור הערבית" — כ-700 מחבלים. ארגון זה הופעל על ידי צבא עיראק.

9. צש"ף (תחת פיקודו של הפת"ח) — שני גדודי חי"ר ואגד שריון אחד.

עצמה

כ-15,000 מחבלים.

כ-100 טנקים (T-55, T-54, T-34).

כ-350 קני ארטילריה (250 תותחים וכ-100 מטל"רים רב-קניים).

כ-150 נגמ"שים ושריוניות (BRDM-2; UR-416; BTR-152).

יותר מ-200 משגרים נ"ט (טילים, תול"רים ותותחים נ"ט).

יותר מ-200 קני נ"מ (רובם מתנייעים כולל ZSU-23x4).

שריון וח"ר של צה"ל מתקדמים לאורך ציר החוף (דו"צ)

081200 — גמר כיבוש השטחים שבש-
ליטת המחבלים בגזרת צידון.
הכוונה, כאמור, הייתה לבודד את
בסיסי המחבלים בדרום לבנון ולהרסם
תוך כדי הימנעות מעימות עם הצבא
הסורי אך תוך עמידה על כך שהצבא
הסורי לא יסייע למחבלים.

המערכה למיגור חטיבת ה"קסטל"
כפועל יוצא מהחלטת הממשלה קיבל
האלוף אמיר דרורי, מפקד פיקוד הצפון
פקודה להתקדם ב-3 צירים בדרום הלב-
נון, לכבוש את צידון כדי לנתק את דרכי
הנסיגה של כוחות אש"ף ולבלום כל
התערבות סורית. האלוף דרורי החליט
לבצע את תכנית "שלוש הגליל" ולהפעיל
שני כוחות סדירים כדי למגר את חטיבת
ה"קסטל". זו הייתה התכנית:

של אלוף בן גל תנהל את הלחימה
להשמדת הכס"ב בבקעא, אם יתערב
בלחימה. לצורך הפעולה אמורה הייתה
המפקדה לקבל תחת פיקודה מספר
כוחות.

9. על חיל האוויר הוטל לסייע לכוחות
היבשה לפי דרישה, לבצע פעולות
אמנעה, לתקוף יעדי מחבלים, להטיס
כוחות חי"ר במסוקים, לקיים עליונות
אווירית מעל לבנון ולהגן על שמי
המדינה.

10. על חיל הים הוטל לבצע פעולות
אמנעה ולתקוף יעדי מחבלים ספציפיים,
להנחית את הכוח בשפך האוּלִי, ובמק-
ביל לקיים עליונות ימית לאורך חופי לבנון
ולשמור על חופי המדינה.

11. מפקדת פיקוד הצפון בפיקודו של
אלוף אמיר דרורי הייתה המפקדה המבצ-
עית של הכוחות ופיקדה על המבצע
ממוצב פיקוד קדמי.

התכנית בקווים כלליים הייתה צריכה
להתבצע לפי לוח הזמנים הבא:

061200 — שלושה כוחות חוצים את
הגבול ומתקדמים בגזרותיהם.

062200 — כוח מונחת בעורף האויב
בשפך נהר האוּלִי.

תשתיתם. לצורך ביצוע המשימה עמדו
לרשות הכוח חי"ר ושריון.

3. כוח ה' ישמיד את ריכוזי המחבלים
ב"פתח-לנד" וייערך — על-ידי תנועה
בצירים ממטולה לעבר כוכבא — חצביא
— שבעה — לאפשרות של התקפה
סורית. לצורך ביצוע המשימה עמדו
לרשות הכוח שריון וח"ר.

4. כוח ב' ינחת בשפך נהר האוּלִי,
יכתר את צידון ויבודד את גזרת הפעולה
מצפון על-ידי חסימת כביש החוף והכבי-
שים המקבילים לו. לצורך ביצוע הפעולה
עמדו לרשות הכוח צנחנים וטנקים. לאחר
החבירה בצידון תוגבר כוח זה בשריון
נוסף.

5. כוח ד' ישמש עתודה פיקודית לעי-
בוי כוח ה' או לתנועה בהרי א-שוף לעבר
גשר הבסרי. לצורך זה הפעיל הכוח טנקים
וח"ר.

6. כוח ו' יבקיע את רצועת ההגנה
הראשונה הסורית באזור הקרעון כדירוג,
אם הסורים יתערבו בלחימה. לצורך
ביצוע משימה זו הפעיל הכוח שריון
וח"ר.

7. כוח ז' יכבוש את מתחם ג'זין.

8. מפקדת הכוחות לבקעא בפיקודו

* חטיבה זו בפיקודו של חג' איסמעיל הייתה
אחראית על הגנת דרום הלבנון מגבול ישראל
בדרום ועד נהר האוּלִי בצפון ומהרי השוף במזרח
ועד הים התיכון במערב. היא כללה שישה גדודי
חי"ר ושלושה גדודי חת"ם של הפת"ח ועוד כוחות
ואמל"ח משבעה ארגונים אחרים — סה"כ כ-6000
מחבלים מאומנים ומצוידים היטב.

כוח צה"ל בכניסה לצידון (דו"צ)

בשפך נהר האוּלִי, והגיע עד עדלון. לפנות בוקר (7 ביוני) הוכנסו בעקבות השריון 2 כוחות חי"ר (א' 3; א' 5), ובאזור בירנית הוכנס כוח חי"ר נוסף (א' 6).

(ראה מפה מס' 2).

ב־7 ביוני בבוקר החל השלב השני בפעילות כוח א' — טיהור צור ומחנה הפליטים רשדיה, תקיפת גדוד "הגזרה התיכונה" של הפת"ח על־ידי התקפת לפיתה ממערב ומדרום־מזרח והמשך המאמץ לחבור לצנחנים שמצפון לצידון. ביום זה הגדיל כוח א' את הסד"כ שלו והפעיל שישה כוחות משנה שונים. הדבר נבע מגודל השטח שבו פעל כוח א', מקשיי התנועה בשטח ומדימצאותם של אלפי מחבלים בגזרת הפעולה שלו.

ביום השני למלחמה המשיך השריון (א' 4) לנוע צפונה ובשעות אחר הצהריים המאוחרות הוא חבר לצנחנים של כוח ב' אשר פעלו מספר שעות כשהם מנותקים בעורף האויב. החי"ר (א' 1) וכוח חי"ר (א' 5) כיתרו את צור והחלו לטהרה. בשעות הצהריים הטיל חיל האוויר כרזי זים על העיר שבהם נקראו תושביה לצאת אל חוף הים ולשהות שם עד אשר יסיים צה"ל לטהר את העיר ממחבלים. 12,000

אסכנדליון, ובחיפוי אש הטנקים נשלח כוח חי"ר (א' 1) לבצע איגוף בין צור לרשדיה, ועל יד מחנה הפליטים הגדול בורג' א־שמאלי.

במהלך ה־6 ביוני הוכח, שהאימון היסודי והתכנון המפורט של כוח א' נשאו פרי. המערכים של גדודי חטיבת ה"קסטל" — "אבו יוסף אל־נג'ר", "הגזרה התיכונה" ו"בית אל מוקדס" בותרו ובודדו וניתן היה להבחין, כי האויב נסוג לעבר צור ומחנות הפליטים — מעוזיהם הראשיים — ומפקד הכוח הורה מיד לטנקים לנוע קדימה ללא התחשבות בקשיי השטח ולחבור תוך קרב לכוחות האוגפים ואף להמשיך צפונה מעבר להם. בעוד כוח החי"ר (א' 1) תוקף את מחנות הפליטים בורג' א־שמאלי, אל־בֶּץ וכובש את גשר קסמיה על הליטני, התקדם השריון (א' 4) במהירות רבה מאוד תוך שהוא עוקף נקודות שבהן היה הציר חסום. האויב חדל לפעול ככוח מאורגן ונס להרים במזרח או לצור בהשאירו מאחוריו ציוד רב.

במשך הלילה המשיך השריון (א' 4) להתקדם צפונה במגמה לחבור לצנחנים של כוח ב' (ב' 1), אשר נחתו מצפון לצידון

באגף המזרחי יתקדם כוח ה' ב"פתח־לנד" לעבר מערכי הסורים, שם הייתה ערוכה חטיבת "כראמה" של הפת"ח. באגף המערבי יתקדם כוח א' לאורך החוף וינסה להבקיע לעבר צידון. במרכז יתקדם כוח ג' היישר למרחב שבין הליטני והז' הרני, יעלה למורדות המערביים של רמת נבטיה ושל הרי השוף וירד בעורף חטיבת ה"קסטל" תוך חבירה לכוחות הצנחנים אשר יונחתו מצפון לצידון — בשפך האוּלִי — לבידוד גזרת הפעולה. (ראה מפה מס' 2).

כוח א'

ב־5 ביוני קיבל מפקד הכוח את הפקודה לצאת לפעולה ב־6 ביוני שעה 1100. על כוח א' הוטל לפעול במורדות ההרריים היורדים לים התיכון. תנועת הטנקים באזור זה מוגבלת לכביש, אשר ניתן לחסמו בכוחות ובאמצעים קטנים יחסית. אחרי הערכת מצב יסודית החליט מפקד הכוח שהסיכוי היחיד להצליח הוא באמצעות תנועת איגוף. המפקד פקד על אחד מכוחות השריון שלו (א' 4) (ראה מפה מס' 2) לתקוף לאורך ציר החוף לאחר שיגיע אליו בציר זרעית —

לחימה בשטח בנוי: המחבלים לא האמינו כי צה"ל יפרוץ למאחזיהם שבקרבת האוכלוסייה האזרחית (דו"צ)

משכניו על-ידי שריון וחי"ר (ג' 3 רג' 2) אשר הגיעו מדרום (מגשר עקיה) וביתקו את המערך של חטיבת ה"קסטל" במרכז, בתפר שבין גדודי "הגזרה התיכונה", "בית אל-מקדס" ו"ג'רמק". (ראה מפה מס' 2) בשעות הצהריים הגיעו כוחות אלה לגשר חבוש, ובכך ניתקו גם את גדוד "ג'וואד אבו אל-שער" מגדוד ה"ג'רמק". גדוד ה"ג'רמק", אשר מפקדתו שכנה בנבטיה ויה ואשר משטחי היערכותו נורתה רוב האש על קרית שמונה ועל יישובי אצבע הגליל, בודד משאר כוחות החטיבה. יתר על כן, תנועות של פלס"ר גולני ושל פלוגות החה"ן ממזרח ומדרום לנבטיה ניתקו את מפקדת הגדוד מעיקר כוחותיה שבשטח ואת הכוחות — ממרכז אספקתם וממעוזם, אשר בו התכוונו להילחם מבית לבית. בלילה שבין ה-6 ל-7 ביוני הסתבר, ששיתוף הפעולה בין השריון לחי"ר הביא לתוצאות המיוחלות. מערך האויב התמוטט ומפקד כוח ג' הורה לעיקר הכוח לנוע קדימה במהירות האפשרית כדי לחבור לצנחנים שביצדו. בעוד לוחמי סירת גולני ופלוגות החה"ן תוקפים את הבופור, המשיכו הטנקים והחי"ר (ג' 3 רג' 2) בדרכם. הם חצו את גשר חבוש ופנו מערבה לכיוון ציר החוף וצידו. עד הבוקר נכבש הבופור, וכותרה העיירה נבטיה, והישג זה אפשר לכוח חי"ר נוסף (ג' 1) לחצות את גשר החרדלה ממזרח ולסייע בטיהור. ב-7 ביוני המשיך כוח ג' להתקדם צפונה ומערבה משני עברי נהר הוזהרני לכיוון צידו. טנקים ורגלים שלו (ג' 1 בתגבור מ"ג 2) השלימו את כיבושה של נבטיה. החל משעות הערב של ה-7 ביוני חדל גדוד ה"ג'רמק" להתקיים. בלילה המשיך כוח ג' להתקדם לצידו במספר צירים. עוד באותו הלילה (בין ה-7 ל-8 ביוני) הצליח כוח ג' לחבור עם כוחות א' ו"ב" באזור צידו. גדודי "ג'וואד אבו אל-שער" ו"אבו חסן סלאמה"

את כל המשימות שהוטלו עליהם. הוא התקדם 60 ק"מ בשטח שחלקו הררי וחלקו בנוי ומאוכלס באוכלוסייה עוינת, הוא נלחם באלפי מחבלים מאומנים ומצוידים היטב, שגילו התנגדות עיקשת וחצה שני מכשולי מים גדולים — נהרות הליטני והוזהרני. הכוח הצליח לבצע את משימתו תוך משום שאנשיו הכירו היטב את השטח, משום שניזון ממודיעין עדכני ומזהימן ומשום שמפקדיו הפעילו נכון את הכוחות שעמדו לרשותם — באמצעות איגופים קרקעיים ואוויריים ובאמצעות שילוב של כל הכוחות. כמו כן יש לייחס את הצלחתו של כוח א' לפעולתם של הכוחות שפעלו בשכנותו — כוח ג' והצנחנים מכוח ב'.

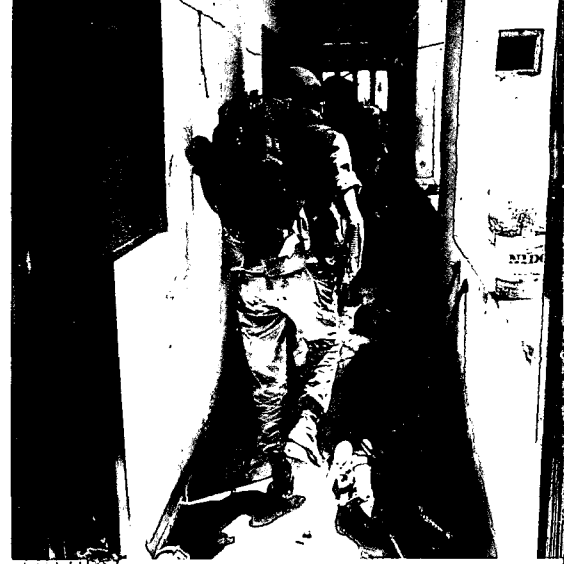
כוח ג'

ב-5 ביוני קיבל מפקד הכוח את האישור הסופי לפעולה שצפויה הייתה להיפתח למחרת בשעה 11:00. תנאי לכל פעולה מוצלחת בגזרה המרכזית הייה חצייה מהירה של קניון הליטני, שעומקו מגיע עד כדי 100 מ' ואף יותר. הגישה לרמת ארנון — נבטיה מכיוון דרום מזרח אפשרית למעשה בשני גשרים בלבד: החרדלה (ומספר מעברות על ידו) הנשלט היטב על ידי ביצורי המחבלים (מגדוד ה"ג'רמק") בבופור וברמת נבטיה וגשר עקיה אשר הגעה אליו מחייבת מעבר בשטח שבשליטת האו"ם (יוניפ"ל).

בחיפוי אווירי וארטילרי חזק הסתערו סירת גולני ופלוגת החה"ן שלה מצפון וממערב לבופור. על השריון (ג' 3) הוטל לחצות את שטח יוניפ"ל ואת גשר עקיה ולהגיע לנבטיה ממערב (מהעורף). הטנקים נעו על צירים צרים יחסית שקל לחסמם. כמו כן הייתה סכנה שהמחבלים יפוצצו את גשר עקיה.

במהלך ה-6 ביוני הוכשרה הקרקע לכיבוש רמת נבטיה. גדוד ה"ג'רמק" בודד

תושבים אכן נענו לפנייה ויצאו את העיר. כמה אלפים נוספים נמלטו עוד קודם לכן. בשעה 15:00 החל טיהור העיר, ועד הערב טוהר כל השטח שמצפון לצור עד גשר קסמיה. גדוד "אבו יוסף אל-נג'ר" חדל להתקיים. שרידיו, אשר ניטשו על-ידי מפקדם, עומי זריר, התבצרו בחלקים של השטח הבנוי. בינתיים הוכנס לפעולה כוח חי"ר נוסף (א' 7) וזה כיתר את מחנה הפליטים רשדיה. עשרות מתושביו של מחנה זה נטשוהו לאחר פניית צה"ל, אך מאות פליטים אחרים נותרו בני ערובה בידי המחבלים שהתבצרו בתוכו. בסיוע אש טנקים ותותחים היורים בכיוון ישרי נכנס החי"ר (א' 7) לטיהור המחנה, ועד מהרה התברר, שכולו "קן צרעות" ענק. המחבלים חפרו מתחתיו מחילות רבות שקישרו בין האזורים המבוצרים לבין בתים שונים במחנה. עד שעות הערב טוהרה מחצית שטחו של המחנה. יותר ויותר מחבלים החלו נופלים בשבי והתגלו מצבורי ענק של נשק ושל תחמושת בבינונים ונקרים תת-קרקעיים. חי"ר (א' 3), אשר התקדם אחרי השריון לפנות בוקר, החל לעלות ב-3 צירים מזרחה לעבר קנא. טיור דבה ועבסיה וחבר עם חי"ר נוסף (א' 6) אשר הגיע מכיוון בירנית ותבנין. שני הכוחות האלה, אשר לפתו את גדוד "הגזרה התיכונה" השתלטו עד הערב על כל השטח שמדרום לליטני וסיימו לטהר את מרביתו. כך חוסל גדוד פת"ח "הגזרה התיכונה", אשר חי בתוך שטח יוניפ"ל בניגוד להסכם שהושג לאחר מבצע ליטני. באותו יום חבר כוח א' בשפך הוזהרני עם כוח ג' אשר השתלט על רמת נבטיה וירד מההרים במזרח אל מישור החוף. ביום שלישי ה-8 ביוני המשיך כוח א' לטהר את צור ואת רשדיה והתחיל לטהר את צידו — פעולה שעתידיה הייתה להסתיים רק שבוע מאוחר יותר. לסיכום, כוח א' ביצע תוך שלושה ימים

שהיה מורכב מחיילי חי"ר שנעו על גבי נגמ"שים BTR-152 ותפס מספר שבויים. מיד אחר כך הורה פיקוד צפון לכוח לנוע מהר ככל האפשר לכביש דמשק – ביירות.

בבוקר ה-8 ביוני התפצל כוח ד' לשתי שדרות (ד' 1; ד' 2) כדי לנוע מהר יותר וכדי לנצל 2 צירים. (ראה מפה מס' 3). קיצור השדרות כתוצאה מפיצול הכוח אפשר לו לנוע מהר יותר ובביטחון רב יותר. אכן, ההחלטה לפצל את הכוח הוכחה כנכונה, וביום זה גמא כוח ד' 60 ק"מ על אף השטח ההררי הקשה המתנשא כ-250 מ' מעל קניון נוהר ברוך וכ-1000 מ' מעל פני הים. בשעה 1800 הגיע החוד המזרחי (ד' 1) של הכוח לעין זחלתא. תנועה זו הציבה את כוח ד' כ-10 ק"מ (7 ק"מ בקו אווירי) מדרום לכביש דמשק – ביירות. בשלב זה היה ביכולתו של מפקד כוח ד' לבחור באחת מ-3 האלטרנטיבות הבאות: תנועה על הכביש בכיוון מערב דרך דיר אל-קמר לדמור, ירידה לבקעא בציר מזרע – א-שוף כפריא לעורף המערכים הסוריים או המשך התנועה לפנים, אל הכביש. אולם

זהו ציר הררי קשה שרוחבו המרבי מגיע ל-5 מ" ואשר מתמשך על המורדות המערביים של הרי השוף בגבהים של 1000 – 2000 מ' מעל פני הים ועל מדרר גות תלולים המתנשאים כ-100 מ' ויותר מעל קניוני הערוצים הנשפכים לזהרני ולוואדי א-שמס. בעיקר נטל הלחימה לאורך כל הדרך נשא כוח שריון (ד' 1), אשר תוגבר בהתחלה בחיילי נח"ל ומאוחר יותר בחיילי חי"ר מילואים נוס' פים מכוח א' (א' 5). מגמת כוח ד' בשלבי הפתיחה הייתה לנתק את גורת החוף מהבקעא על-ידי תנועה צפונה בצירי דרום הר הלבנון.

ביממה הראשונה שבה נלחם כוח ד' (מה-7 ביוני 0900 עד ה-8 ביוני 0600) הוא עבר כ-40 ק"מ בשטח הררי קשה ביותר שבו יישובים כפריים לרוב (כמעט כל ק"מ). הכוח נתקל בהתנגדות חפזה של קומנדו סורי שארב לו במספר מקומות. בבוקר ה-8 ביוני נתקל חד הכוח באזור גשר הבסרי בכוח סורי קטן מחטיבה 85 שבביירות. הכוח חיסל את הכוח הסורי

* רוחב ה"פטון" M-60 הוא 3.61 מ'.

שדרכם עבר כוח ג' נמוג, וחלק מאנשיהם ברחו למתחם ביירות.

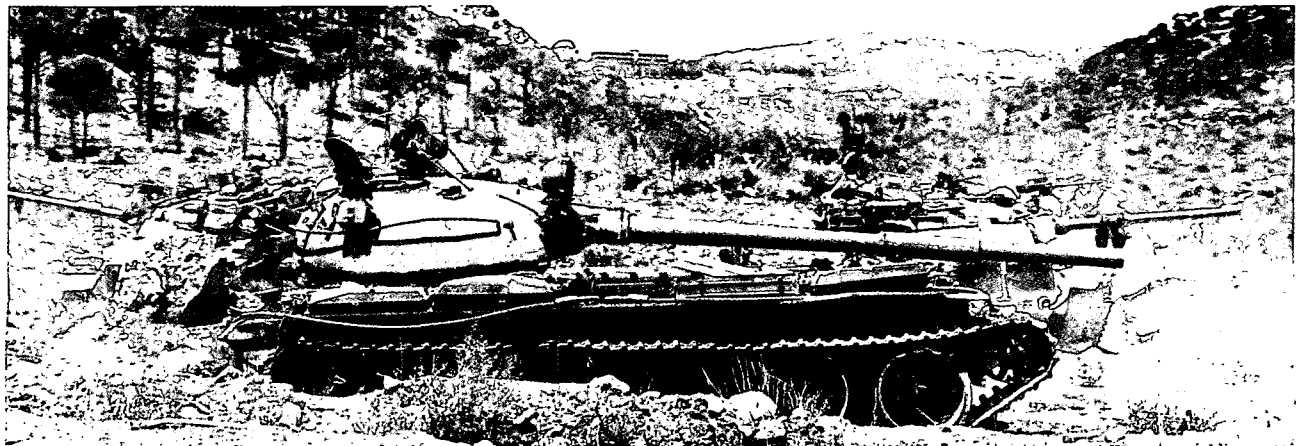
כאשר נפגשו בצידון בלילה שבין ה-7 ל-8 ביוני שלושת הכוחות האלה ניתן היה לומר, כי חטיבת ה"קסטל" חדלה להיות כוח לוחם (אם כי כסי התנגדות הוסיפו להחזיק מעמד בצידון מספר ימים נוס' פים). אש"ף איבד את אחיזתו ואת תשתיתו העיקרית בדרום לבנון. הישג זה הושג תוך 36 שעות. מה-8 בחודש ועד החבירה לנוצרים (ב-13 ביוני) נלחם כוח ג' יחד עם כוח ב' ועם השריון של כוח א' (א' 4) לאורך החוף לכיוון ביירות.

העמדת האויב על

קרני הדילמה – כוח ד'

ב-6 ביוני החל כוח ד', לנוע לעבר גשרי הבסרי: כוח זה, נשמר בעתודה לשלב הראשון של המבצע. לאחר תקופה ממושכת, שבה התכוון ללחימה הצפויה בלבנון, היה הכוח ביכולת שיא לביצוע חלקו במבצע. בצהרי יום ראשון, ה-6 ביוני, נקבע צי התנועה לכוח ד': גשר עקיה – גשר חבוש – גירגוע – ג'בע – בית א-דין – בסרי (ראה מפה מס' 3).

טנק T-62 סורי פגוע על-יד כביש ביירות – דמשק (דו"צ)

כוח ד' לא התקדם אף לא באחד משלושת הצירים האלה. בשתי היממות וחצי הבאות (כ־60 שעות) הוא התקדם כ־3 ק"מ בלבד והצליח לכבוש את עין זחלתא.

מדוע נעצר הכוח?

בשל ההשלכות שהיו לעצירת כוח ד' מן הראוי לנסות לנתח את הקרב שהוא ניהל בעין זחלתא. השטח ההררי שמדרום לכביש דמשק—ביירות באזור הלחימה מתאפיין בשלוחות היורדות מהכביש (מצפון-מזרח) לכיוון דרום-מערב. על אחת משלוחות אלה בין ערוצי כפר א-צפא וואדי אבו קשקיש (שניהם יובלים של נהר דמור) בוואדי הנשפך לוואדי אבו קשקיש בנוי הכפר עין זחלתא. זהו כפר מוסלמי קטן, המונה כמה מאות תושבים ושבתיו בנויים אבן. ב־7 ביוני, כשהחלו כוחותינו לנוע לעבר הרי א־שוף, נערכה יחידת שריון סורית, אשר תוגברה בקר מנדו ובאמצעים נ"ט וחה"ן, בין צופר לשתורא כדי לאבטח את הכביש דמשק—ביירות.

כאשר נע השריון המוביל של כוח ד' (ד' 1) בוואדי אבו קשקיש הוא נתקל במתחם הסורי. ההיתקלות הייתה לאחר שכוח ד' התקדם יותר מ־120 ק"מ בשטח לבנון בלא שנתקל בהתנגדות של ממש. חוד הכוח נכנס לתוך מתחם האויב ומיד נפתחה עליו אש תופת מכל הכיוונים. שני הטנקים המובילים ומספר גמ"שים נפגעו מיד. במשך הלילה ניסו חיילי נח"ל להיכנס לכפר כדי לחלץ את הנפגעים שנלכדו בתוכו. כך החל מבצע החילוץ שגרם לנפגעים, העסיק את הלוחמים ועיכב את המשך התקדמותו של כוח ד'. באותו לילה (שבין ה־8 ל־9 ביוני) נקרא מפקדו של כוח השריון (ד' 1) להתייע-

אספקה בהיטס — פתרון מהיר ויעיל בשטח הררי (דו"צ)

כניסתה של הפסקת האש לתוקף, כשהי כוח-מחלץ שעות ספורות מכביש ביירות דמשק.

ההבקעה בבקעא

משימות מפקדת הכוחות לבקעא שכללו את כוחות ה', ו' וז' היו: להבקיע את רצועת ההגנה הסורית בגזרת קרעון—רשיא אל-ואדי, להשתלט על מורדות החרמון ומול-הלבנון השולטים על הבקעא ממזרח ועל דרום הר הלבנון השולט על הבקעא ממערב, ולבסוף — לתפוס את כביש דמשק—ביירות.

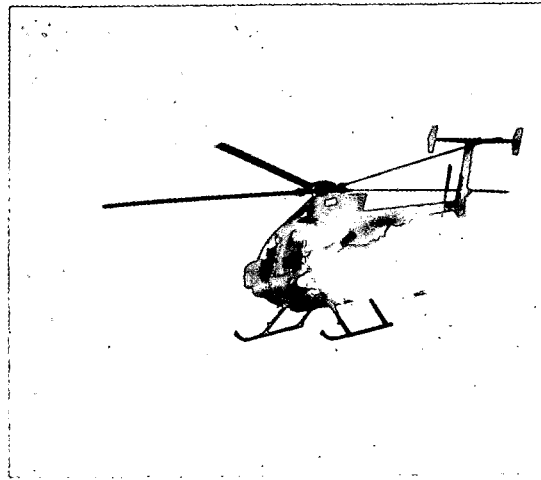
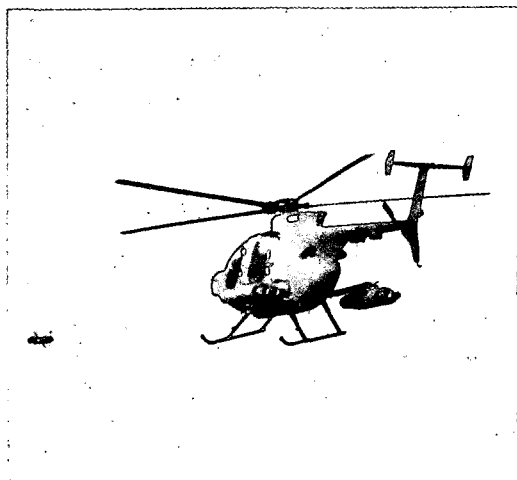
לאחר שהסורים לא פסקו מלהפגז את כוחותינו שפעלו נגד המחבלים, הוחלט לתקוף את כוחותיהם בבקעא.

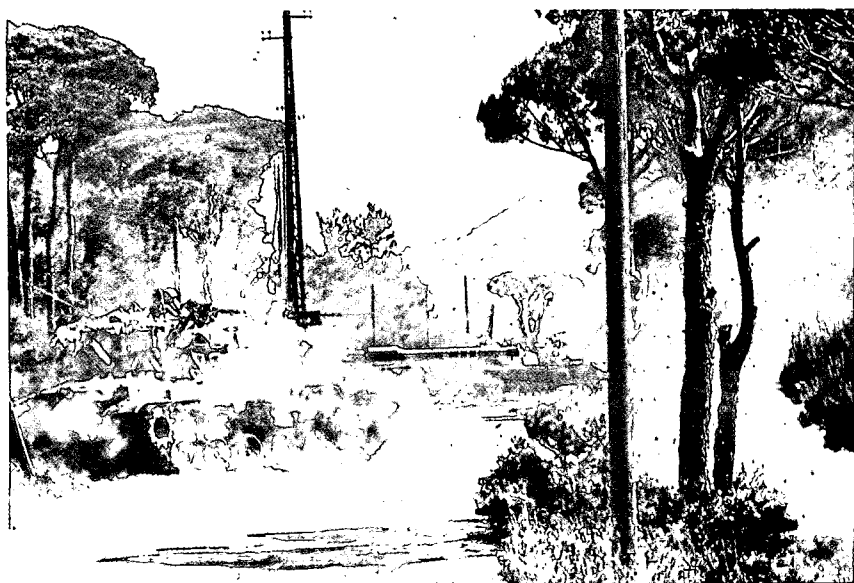
בלילה שבין ה־7 ל־8 ביוני השלימה מפקדת הכוחות לבקעא את תכנון המשימה. מפקד הכוחות לבקעא, האלוף בן גל, נקרא אל אלוף פיקוד הצפון, ובו במקום אישר אלוף הפיקוד את תכניתו שכללה תקיפת המתחם הסורי בגזין באמצעות כוח ז', הפעלת כוח ו' בכיוון המאמץ המרכזי והפעלת כוח ה' בתנועת איגוף ממזרח. כוח שריון נוסף הושאר בעתודה (ו' 3). מועד ההתקפה נקבע ל־9 ביוני בשעות הצהריים. תוך כדי כך נוצר קשר עם הכוחות שכבר פעלו בשטח —

צות. כאשר הוא חזר הסתבר לו, שכוחר תיו נתונים ללחץ סורי כבד. עלה בידיו לייצב את המצב, אך במשך כל יום ה־9 ביוני המשיך הכוח לחלץ את נפגעיו ולא התקדם כלל. לפנות ערב תוגברו הטנקים בחי"ר. בבוקר יום חמישי ה־10 ביוני תקף החי"ר את המערך הסורי מעורפו (לאחר איגוף לילי) ואילו השריון תקף את הסורים בחזיתם. במהלך מבצע זה נכבש הכפר עין זחלתא והכוח הסורי שנערך בו הושמד. משהסתיימה הלחימה על עין זחלתא (ב־10 ביוני בלילה) מצא עצמו כוח ד' מול המתחם הסורי בעין דרה.

ב־11 בחודש החל כוח ד', כשהוא מסתייע בחיילי גולני שבאו מגזין, לנוע על כמה צירים והפעיל מחדש לחץ על הסורים. התקדמות זו נעצרה בשל

מסוק התקיפה "דיפנדר" בפעולה: הירי, מעוף הטיל והפגיעה

כוח ה' וכוח ז' – וכן עם כוח ו' שהתרכז בעמק עיון. ההכנות לחגימה כללו ארגון מחדש, תדלוק ותחמוש הכוחות, שהיו בחלקם לאחר לחימה ובחלקם (כוח ו') לאחר תנועה ארוכה על זחלים. במקביל צוותו כוחות הנדסה ורפואה את הטנקים בכל הכוחות.

הקרב על מתחם ג'זין – כוח ז'

מתחם ג'זין היה מתחם בקיבולת לחטיבת חי"ר בערך. הוא נבנה על השלוחה הדרומית של ג'בל ברז (בגובה של כ-1500 מ' מעל פני הים). היה זה המערך הדרומי מערבי של רצועת ההגנה הסורית בלבנון והוא השתרע על שטח של כ-15x7 ק"מ מכפריחונה בדרום דרך ג'זין ועד נחא בצפון. המתחם אשר הוחזק כל השנה על ידי גדוד חי"ר וכוח טנקים T-55, תוגבר בלילה שבין ה-6 ל-7 ביוני בגדוד חי"ר נוסף ובקומנדו. בבוקר ה-8 ביוני תוגבר המתחם בגדוד טנקים ממתחם קרעון. מערך האבטחה של מתחם ג'זין מדרום הוחזק על ידי חטיבת "ירמוק" של הפת"ח (זו כללה כ-600 מחבלים). מערך זה תוגבר בטנקים, בקומנדו ובגורמי הנדסה ונ"ט שהוצאו מתוך מתחם ג'זין. כוחות סוריים נוספים שהיו במתחם ג'זין נשלחו לציר ג'רג'יע – ג'בע כדי לחסמו בפני כוחות צה"ל. במערב הגנו על מתחם ג'זין כשלושה גדודי פת"ח מחטיבת ה"קסטל".

כוח ז' תקף את המתחם ב-8 ביוני בנצלו את הצלחת כוחות ג'רד (אשר נעו לפני כן בשוליים המערביים של המתחם על ציר ג'רג'יע – ג'בע, חיסלו את המארב בים לאורכו והפרידו את מערך האבטחה במערב – חטיבת ה"קסטל" – מהמתחם). חיילי גולני אשר ליוו את כוח ג' עד אליחמדיה (לאחר כיבוש נבטיה) ואשר הועברו ת"פ כוח ז' עלו לאזור נחא כדי לתקוף את המתחם רגלית מצפון, השריון של כוח ז' (ז' ו) תקף בשדרות לאורך הצירים ממערב, החי"ר (ג' ו) נע מאזור נבטיה צפונה לעבר ג'רמק – עישיה – ריחן ותקף את המתחם מדרום. (ראה מפה מס' 4) תקיפת המתחם מ-3 עברים בבת אחת בחי"ר ובשריון, אשר פעלו יחד נגד כוחות, שברובם לא שהו במתחם יותר מ-12 שעות, ואשר לא הספיקו ללמוד את השטח ולהתארגן, גרמה להתמוטטותו. עד ה-8 ביוני בערב כבר שלטו כוחות צה"ל ברוב המתחם, וחיילי גולני החלו נעים צפונה לעבר מעצר אישוף. הכוחות

ממראות הלחימה בג'זין: טנק ישראלי בעת הירי (למעלה); כוח חי"ר בעמדותיו (באמצע); חי"ר מסתער (למטה) (דו"צ)

הסוריים פוזרו לכל עבר, חייליהם נהרגו, נשבו או ברחו צפונה. במתחם נספרו 32 טנקים שרופים.

כיבוש המתחם של ג'זין, אשר היה שטח מפתח ברצועת ההגנה כולה, אפשר לכוחות צה"ל לתקוף את מערכי הקרעון מהאגף המערבי באמצעות ירידה בציר ג'זין – משערה או מהעורף בצפון-מערב באמצעות ירידה בציר מעצר אישוף, כפריא, ג'ב ג'נין.

התנועה לעבר חצביא, שהחלה ב־6 ביוני, ואשר התנהלה על שני צירים – מטולה – אל חים – חצביא והר דב – חצביא – כאילו בישרה על הבאות. חי"ר ושריון (ה' 1) אשר נעו בכביש המזרחי, הגיעו לחצביא עם חמישה נגמ"שים בלבד, משום שכמה מאות מטרים לאחר כפר שבעא התמוטט הכביש (לאחר שחמשת הנגמ"שים עברו בו ורוב הכוח (ה' 1) נבלם. למרבה המזל הייתה ההתנג-

ד לפיצוץ, ממקבצי מוקשים חפוזים, מביצור רים, הכוללים עמדות טנקים מוסוות היטב לאורך הציר. הכוחות שהחזיקו ברצועת האבטחה כללו פלוגת טנקים, פלוגת חה"ן, פלוגת נ"ט, לפחות פלוגת קומנדו אחת ומסוקי תקיפה. בצהרי יום ג' התקרב כוח ה' לכפר מימס – כ־7 ק"מ מצפון לחצביא – ולאחר ריכוך ארטילרי כבש אותו. עד הערב של ה־8 ביוני התקדם כוח ה' כמחצית הדרך לעבר המערך העיקרי

המרכבה במלחמת "שלום הגליל": טבולת אש מוצלחת לטנק הישראלי החדש. (במחנה)

של הסוריים וכבש את חצביא את כוכבא, את עין קיניה, את מימס ועוד מספר כפרים נוספים. (ראה מפה מס' 4). במקביל ללחימה של השריון (ה' 2) לאורך ציר הכפרים (חצביא – מימס) החל כוח נוסף (ה' 1) שתוגבר באלמנטים של הנדסה להכשיר את וואדי שבעא לתנועה. בוואדי הוצבו מכשולים רבים – סוללות עפר ומקבצי מוקשים, והגנה עליו פלוגת קומנדו אחת לפחות. על פלוגת צנחנים של צה"ל הוטלה המשימה לתפוס שטחים שולטים לאורך הציר. הצנחנים הותקפו על ידי הקומנדו הסורי, ובקרב שהתפתח נהרגו 40 חיילי קומנדו סוריים. כוחות הנדסה הצליחו להכשיר לתנועה את 12 הק"מ הראשונים של הציר, אך השריון (ה' 1), שהחל לנוע בו, נעצר אחרי

דות בכביש קלה, וחמשת הנגמ"שים הגיעו עם ערב לחצביא – שם הם חברו עם הכוח (ה' 2) אשר הגיע ממטולה. חצביא עצמה נכבשה ללא קרב. המחבר לים נסוגו ממנה להרים שמצפון וממזרח. בחצביא התגלה חלק מתשתית המחבר לים בגזרה המזרחית – מחסני נשק ותחמושת גדולים, מפקדות ומתקני הדרכה. עם התמקמות הכוחות באזור חצביא נפתחה עליהם אש תותחים סורית וכן הטרידו אותם חוליות נ"ט של מחבלים ושל סורים.

בשלב זה החל למעשה הקרב על רצועת האבטחה, שהייתה ערוכה בין חצביא לבית לחיא (כשישה ק"מ מדרום מערב לרשיא אל-ואדי) ושכללה מכשור לים, המורכבים מגשרונים מוכנים

הקרב על רצועת האבטחה – כוח ה' עם תחילת מבצע "שלום הגליל" אמור היה כוח ה' להשתלט על ה"פתח-לנד" ולהיעצר מול רצועת האבטחה הסורית בקו שבעא – חצביא – כוכבא כדי להימנע ככל האפשר מלהיכנס ללחימה עם כוחות סוריים, לאבטח את האגף המזרחי של כוחותינו הפועלים נגד חטיבת ה"קסטל" בדרום לבנון ולהרוס את תשתית חטיבת "כראמה" של הפת"ח שהגנה על גזרה זו. ה"פתח-לנד" כולל את המורדות המערביים של הר החרמון, ואפשרויות התנועה בו מוגבלות ביותר. כמעט שאי אפשר לנוע בדרכים העוקפות את הכבישים הקיימים (הכבישים עצמם הם גרועים ביותר). כוח ה' התבסס בתכניתו על תנועה בכמה צירים.

הטנקים שלהם מאזור חומס לעבר בקעת הלבנון כדי שתתפוס את רצועת ההגנה השנייה באזור זחלה-רייק. רצועה זו הוחזקה קודם לכן על ידי חטיבה סורית, אשר הופנתה כדי לבלום את כוח ד'. בדרכם הותקפו הטנקים על-ידי מטוסי חיל האוויר שביצעו פעולות אמנעה לאורך צירי צפון הבקעא. בתקיפות חיל האוויר אבדו לחטיבה עשרות טנקים (מתוך כ-100) וכל הרכב הרך. למרות זאת

חיל האוויר עליונות מוחלטת באוויר, לאחר שעלה בידו להשמיד בשעות אחר הצהריים 17 סוללות של טילי קרקע-אוויר סוריים. עובדה זו (והפלתם של 29 מטוסים סוריים גם כן באותו יום) הבטיחה, כי חיל האוויר יוכל להתפנות למתן סיוע אווירי מסיבי ביום המחרת. (ראה מפה מס' 5).

הקרב על המערך העיקרי — 10 ביוני
ב-10 ביוני בשעה 0600 בבוקר החל הקרב

אמיר דרורי, אלוף פיקוד הצפון, יחד עם האלוף אביגדור בן-גל מפקד הכוחות לבקעא (דו"צ)

עלה בידה להגיע בבוקר ה-10 ביוני לאזור רייק-זחלה.

מתחם ג'זין כלל, כאמור, יחידות שריון, חי"ר, קומנדו וח"ם. דיביזיית שריון מס' 1 קיבלה אחריות על שאר המערכים.

סד"כ האויב מנה בין 200 ל-300 טנקים, כ-150 קני ארטילריה למיניהם וכמספר הזה נגמ"שים נ"ט. סד"כ זה היה ערוך במתחמים במרחב אגם קרעון, רשיא אל-ואדי ובמרחב ג'ב ג'נין.

בבוקר ה-10 ביוני התקיפו כוח ו' וכוח ז' את חטיבת השריון הסורית שהייתה ערוכה משני עברי הליטני, ובאמצעות סיוע אווירי מסיבי ומחסומי אש ארטילרי שהונחתו על עמדות הטנקים של האויב ועל דרכי התנועה שלו חוסלה חטיבה זו

להבקעת המערך הסורי העיקרי בלבנון. בעיקר הנטל נשא כוח ו' (בעיקר בשל ההצלחות שהשיג ביום הקודם). כדי להבין קרב זה יש לתאר את המערך שבנו הסורים באזור קרעון-רשיא במהלך 4 הימים שקדמו למבצע "שלוש הגליל".

המערך הסורי באזור זה היה בנוי ממספר מתחמים חטיבתיים, שמוקמו בשטח ההררי אשר בכניסה הדרומית לבקעא. מערך זה, אשר נשען על רכסי הר הלבנון ומתחם החי"ר בג'זין במערב, התמשך לכיוון מזרח משני עברי ג'בל ערבה ונשען במזרחו על הרכסים הבלתי עבירים של החרמון. עד לבוקר יום חמישי ה-10 ביוני נתפס המערך על-ידי כוחות עד כדי תפיסתו המרבית. בלילה שבין ה-9 ל-10 ביוני העבירו הסורים את חטיבת

ק"מ אחד בשל ידיעות על היערכות של גדוד קומנדו סורי נוסף במוצא הוואדי. משלב זה שוב לא נעשה שימוש בציר וואדי שבקעא עד לגמר כיבוש מערכי קרעון-רשיא. לבוח ה' נותר אפוא ציר אחד בלבד — כביש הכפרים.

הכפר הבא שכוח ה' צריך היה לכבוש היה אל-חילוה. הקרב על כפר זה, שנשלט מכפר איזית, נמשך לאורך כל יום רביעי ה-9 ביוני. משום שלא ניתן היה לתמרן בשטח הקשה, לא היה מנוס מכיבוש הכפר בית אחר בית. התנהל קרב קשה שבמהלכו נהרגו 4 חיילים ועשרות נפצעו. עם כיבוש הכפר עשה כוח ה' מעט יותר ממחצית הדרך למערך העיקרי ברשיא. ב-9 ביוני, במקביל ללחימת כוח ה', החל בפעולה גם כוח ו'. כוח זה, אשר חבר לחי"ר מכוח ה' באזור חצביא-כוכבא, השלים במשך ה-9 ביוני את ההתגברות על רצועת האבטחה בגזרתו בין נהר הליטני במערב לחצבני במזרח. הכוח הפעיל את כל יחידותיו במקביל:

כוח שריון (ו' 2) שתוגבר באלמנטים של חי"ר ושל חה"ן הצליח עד הערב לפתוח את כביש הפיתולים (חצביא-דניבה-כפר משכי) עד כ"ו ק"מ מדרום לדניבה. במקביל לפעולתו של השריון פעלו צנחנים (ו' 3) (שתוגברו בטנקים ובכוחות הנדסה) והצליחו לפתוח את כביש כוכבא-קרעון עד זליא. אך המהלך המוצלח ביותר היה החדרת שריון (ו' 1) בדרכי עפר על רכס ג'בל ביר אידהור בלא קרב והשתלטות על הכפר לביא.

באותו יום ירד כוח ז' (ו' 1) מהרי ג'זין מזרחה לעבר כביש משערה-עיתנית ולעבר מערכי קרעון מהאגף בשני צירים: ג'זין-משערה וכפר חונה-אל-קטרנה-מידון עין א-תינה. כתוצאה ממארב נ"ט שהניחו הסורים באזור עין א-תינה-משערה נפגמה החבירה בין הטנקים שנעו על שני הצירים והכוח נעצר למספר שעות. הקרב על רצועת האבטחה לא הסתיים למעשה אלא ב-10 ביוני לאחר שהתמוטט המתחם של חטיבת השריון הסורית המזרחית שבמערך העיקרי. חטיבה זו הייתה בתחום הגזרה של כוח ה', אך הייתה זו פעולתו של כוח ו' שמוטטה אותה. ניתן לסכם, כי כוח ה' לא הצליח להתגבר על רצועת האבטחה בזמן שהוקצב לו, אך הצלחותיהם של כוח ו' ושל כוח ז' נתנו למפקדת הכוחות לבקעא את האופציה לתקוף את המערך העיקרי הסורי בגזרת קרעון גם ללא כוח ה'.

מן הראוי לציין, כי באותו יום השיג

האדמה ומכנים לעצמם ארוחה על מדור רות שדה. החלוץ המשיך בדרכו לעבר סולטן יעקוב בעוד מפקדת הכוח מתקדמת בעקבותיו במהלך התקלות פתאום מית זו נפגעו שני הטנקים שבחוד הכוחות והחלו בוערים. חילופי אש אלה העירו בפתאומיות את כל המערך הסורי. כל החיילים הסוריים רצו לכלי רכבם והחלו לירות מכל כלי הנשק שברשותם. מאותו הרגע ועד למחרת בבוקר היו מפקדת כוח ו' ומפקדת הכוחות לבקעא עסוקים בחי' לוח' הכוחות שנתקעו בתוך המערכים הסוריים. בשעת ההיתקלות (21 ביוני 0100-0300) היה מצב כוחות צה"ל כדלקמן: כוח ז' עבר את ביצות עמיק והגיע עד כ"2 ק"מ מקב אלס. כוח ו' שלט על רכסי ג'בל ערבה עד קצהו הצפוני — קו כמד אלז — ג'ב ג'נין וכוח ה' הגיע עד קו כפר דיניס — כפר קוק.

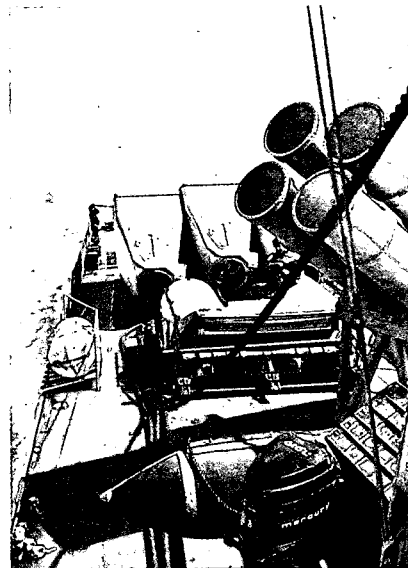
הצורך לעסוק בחילוח הכוחות התקור עים גרם לכך שצה"ל לא הגיע באותו הלילה לכביש דמשק — ביירות. כוחות מערך ההכלה הסורי (בעיקר דיביזיה 3) הצליחו לתפוס את מקומם לפי התכנון ולייצב רצועת הגנה חדשה בחזית כוחות צה"ל. כוח ו' הוחזר דרומה לביצות עמיק ובאזור מנצורה ע"ז נתקל עם בוקר בטנקי T-72 מחטיבת שריון 81 (השייכת לדיביזיה 3), אשר היו בדרכם דרומה לחיזוק מערכי דיביזיה 1. בקרב שהתפתח הושמדו מספר טנקי T-72. כוח ו' הצליח לחלץ עד הבוקר את הכוחות הלכודים תוך הסתייעות בריכוז גדול של אש ארטילרית ואווירית. כוח ה' נעצר בקו בקה — ג'בל אידמומה. גם הוא נתקל בטנקי T-72 מדיביזיה 3 והשמיד כמה מהם. עד השעה 1100 בבוקר יום ה' ביוני נקבעו העמדות הסופיות של כוחות צה"ל בבקעא, ונוצר הקמ"ק הקיים עד לימים אלה.

המערכה על ביירות

הרוצה להגן על ביירות צריך להיערך על הרכסים המקיפים אותה ממזרח ומדרום כדי למנוע מהתוקף לחלוש על השטח הבנוי ולהגיע לפאתיו מחד, ולהוציא את השטח העירוני מטווח ארטילרי אפקטיבי מאידך. נהר דמור, הזורם מצפון-מזרח לדרום-מערב במרחק שנע בין 12 ל-20 ק"מ מהעיר, משמש מכשול טבעי מעולה, אשר עליו יכולה להישען רצועת ההגנה החיצונית של ביירות. הכוחות המגינים עצמם חייבים להיערך על קו הרכס עלי — ביסור — דמור המתנשא כ-700 מ' מעל אפיק הנהר. מקו רכס זה יורדות שלוחות לכיוון מערב צפון-מערב לעבר חוף הים

הסוריים שבהר הלבנון ובביירות. הסד"כ אשר הפנה הרמטכ"ל הסורי לבניית מערך אשר ינסה להכיל את כוחות צה"ל התוקפים מנה:

1. שרידי דיביזיות שריון מס' 1 — חטיבת שריון וחטיבה ממוכנת — נערכו בחצי קשר בקו עין ערב — כמד אלז — ג'ב ג'נין וכ"2 ק"מ צפונה ומזרחה.
2. דיביזיית שריון מס' 3 אמורה הייתה להיות קו שני באזורי דיר אל-עשייר, קב אלס — שתורא וג'ידית יבוס.
3. חטיבת שריון 47 התפרסה באזור זחלה — רייק. אף היא הייתה חלק מהקו השני.
4. חטיבת שריון נוספת נערכה במורדות המזרחיים של החרמון. מטרת היערכות זו הייתה למנוע את ירידת כוחות צה"ל לתוך שטח סוריה מהחרמון (דיר אל-עשייר — כחלה —

סטי"ל של חיל-הים במשימת פטרול ואבטחה מול חופי לבנון (דו"צ)

קטנא) ולהגן על קטע הכביש דמשק — ביירות העובר בבקעא. למעשה נעו בליל ה-10/11 כוחות צה"ל ודיביזיה 3 אלה מול אלה כאשר המקדים היה זוכה בשליטה על כביש דמשק — ביירות, אלא שבגזרת כוח ו' השתבש מהלך העניינים. כוח שריון (ו' 2) קיבל פקודה לנוע מהר ככל האפשר למזרעת עזי (על כביש לענג'ר) וליישר קו עם כוח שריון אחר (ו' 1) תוך השתלטות על הצומת לכמד אלז. (ראה מפה מס' 4). תוך כדי התקדמותם עברו הטנקים המובילים של ו' 2 את הצומת ולפתע נתקלו במתחם סורי של טנקים, נגמ"שים ורכב מסוגים שונים אשר חנה משני צדי הכביש כשהצוותים יושבים ברובם על

ככוח לוחם תוך 4 שעות. כוח ו' אשר הצליח למגר את גודד הטנקים המוגבר אשר היה ממערב לליטני באזור משערה — סכר קרעון המשיך בתנועתו צפונה לעבר עיתנית וצעבין. כוח ו', אשר הפעיל את הצנחנים (ו' 3) מכיוון יחמר אל-בקע ואת השריון (ו' 1) בוואדי חפופה, הצליח להשמיד במהלך הבוקר את שרידי החטיבה הסורית שהייתה ערוכה משני עברי הליטני, ועד הצהריים עלה בידו לדחוק חטיבת שריון סורית נוספת מאזור דניבה — כפר משכי (לאחר שהשמיד גודד טנקים שהיה ערוך שם) לעבר רשיא — כפר דיניס. הצלחה זו אפשרה לכוח ה' להמשיך בהתקדמותו צפונה, אך המהלך המזהיר ביותר היה החדרת שריון (ו' 1) במרכז ג'בל ערבה עד פאתי כמד אלז תוך השתלטות על רכסי הג'בל. מהלך זה ביצע הכוח מול התנגדות חלשה של מחבלים ושל קומנדו סורי וכמעט ללא נפגעים. (ראה מפה מס' 4).

הסורים, שהוכו קשה, החליטו להיערך בדרג הדיביזיוני השני בכל הכוחות שנשארו להם, ועד הערב הם בנו מערך חדש מצפון לקו ג'ב ג'נין — כמד אלז — מרוחה. חיל האוויר תקף באורח מסיבי את הכוחות הסורים והקשה עליהם מאוד לבנות את המערך החדש. עם רדת הלילה הסתמנה התמונה הבאה:

כוחות צה"ל: כוח ז' שנע בציר המערבי הגיע לכפריא והמשיך בהתקדמותו צפונה לעבר קב אלס בלא שנתקל בהתנגדות ממשית. כוח ו' התייצב עם שריון (ו' 1) ברכסים מעל כמד אלז, שריון נוסף (ו' 2) באזור כוכבא — אבר-ערב ועם הצנחנים (ו' 3) באזור קרעון. כוח ה' התייצב על כביש עיחה — רשיא.

על פי תורת ההגנה הסובייטית אסור לדיביזיה לצאת להתקפות-נגד אם נפרץ קו ההגנה הראשון שלה, אלא עליה להפעיל את הכוחות שיועדו להתקפת הנגד לחיזוקו של הקו השני ועל ידי כך לשלבם במאמץ הכללי אופרטיבי של האויב הפורץ. רק לאחר שההכלה מצליחה ניתן לבצע התקפת-נגד.

בלילה שבין ה-10 ל-11 ביוני השתדלו הסורים להכיל את כוחות צה"ל אשר הצליחו להבקיע את מערכי קרעון. בשלב זה ניצבו בפניהם שתי בעיות עיקריות:

1. האפשרות שכוח ה' יפנה מזרחה ויאיים על דמשק.
2. האפשרות שכוחות צה"ל ימשיכו לנוע בבקעא צפונה וינתקו את הכוחות

* הכלה — בלימת האויב החדר וחסימת דרכו לעומק המערך ולאגפים.

מפה מס' 2 טיהור דרום-לבנון ממחבלים

היערכות הסורים

היערכות המחבלים

התקדמות כוחותינו ביום הראשון
(6.6) בציון שם הכוח וסוגו

התקדמות כוחותינו ביום השני
(7.6)

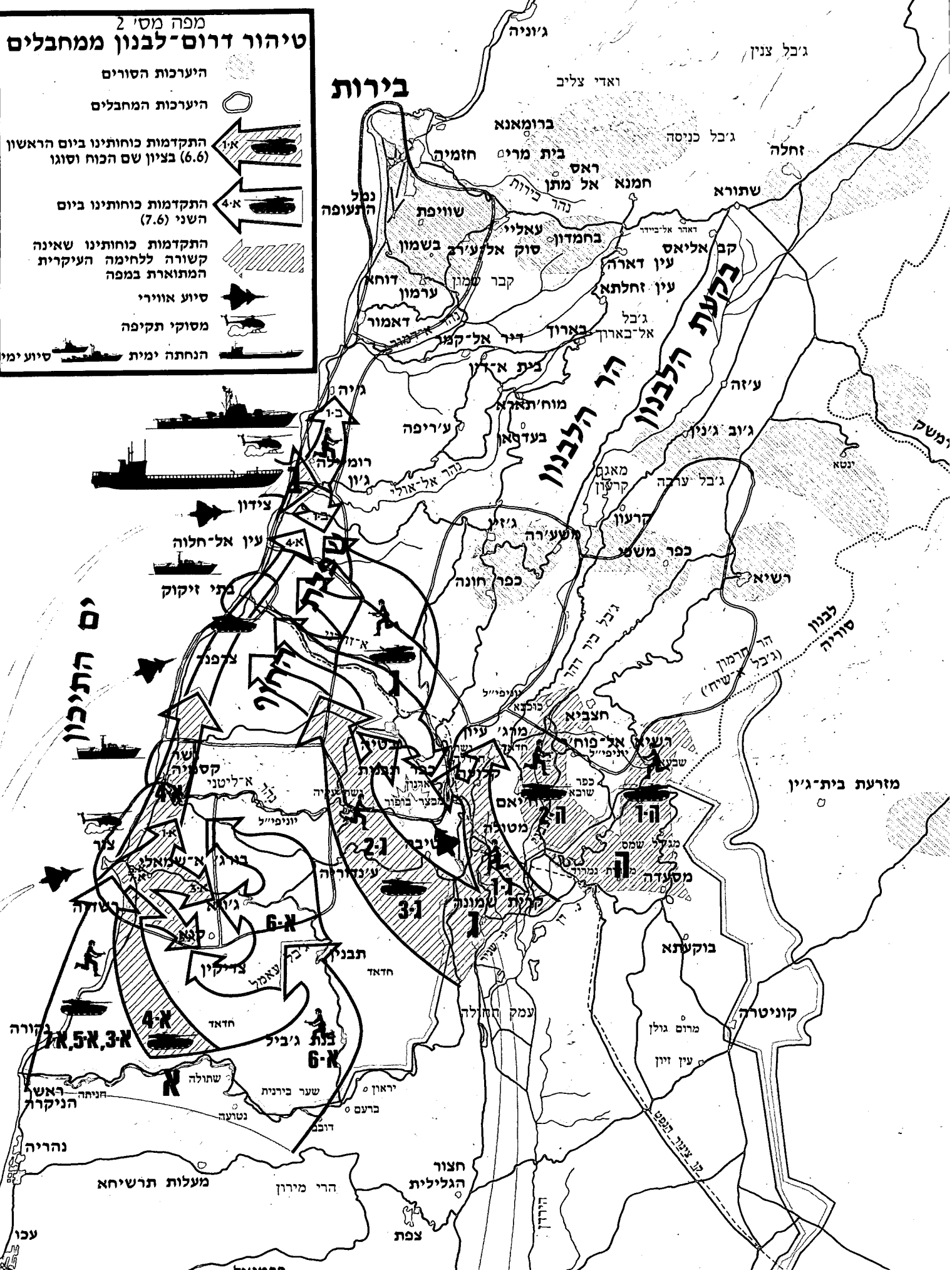
התקדמות כוחותינו שאינה קשורה ללחימה העיקרית המתוארת במפה

סיוע אווירי

מסוקי תקיפה

הנחתה ימית סיוע ימי

בירות

מפה מסי 3
הקרב על עין-זחלתא
(10.6 – 8.6)

היערכות הסורים

התקדמות כוחותינו ב-8.6

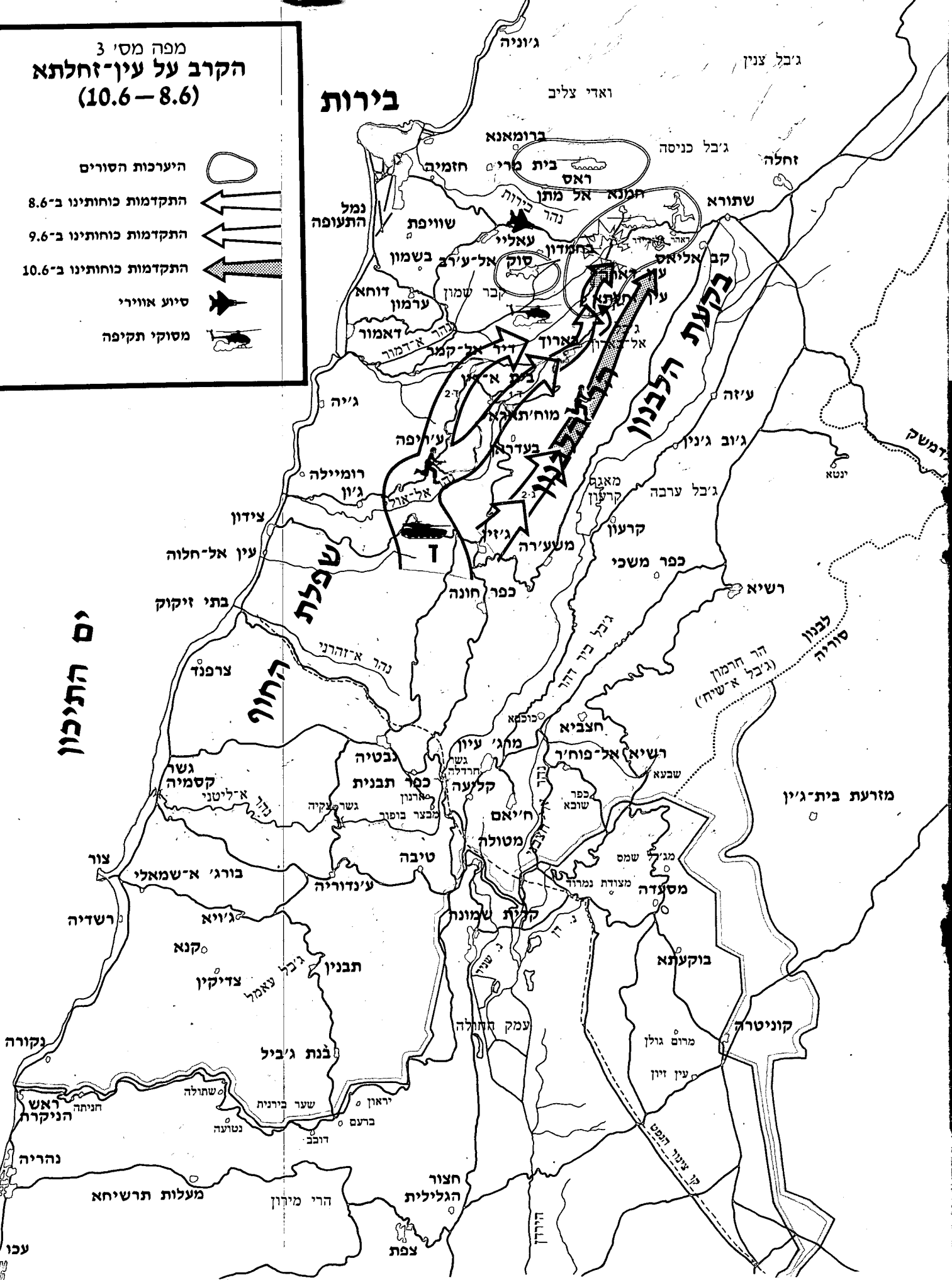
התקדמות כוחותינו ב-9.6

התקדמות כוחותינו ב-10.6

סיוע אווירי

מסוקי תקיפה

בירות

מפה מס' 4 הלחימה נגד הסורים בבקעת הלבנון

היערכות הסורים

התקדמות כוחותינו ב-6.6

התקדמות כוחותינו ב-8.6

התקדמות כוחותינו ב-9.6

התקדמות כוחותינו ב-10.6

סיוע אווירי

מסוקי תקיפה

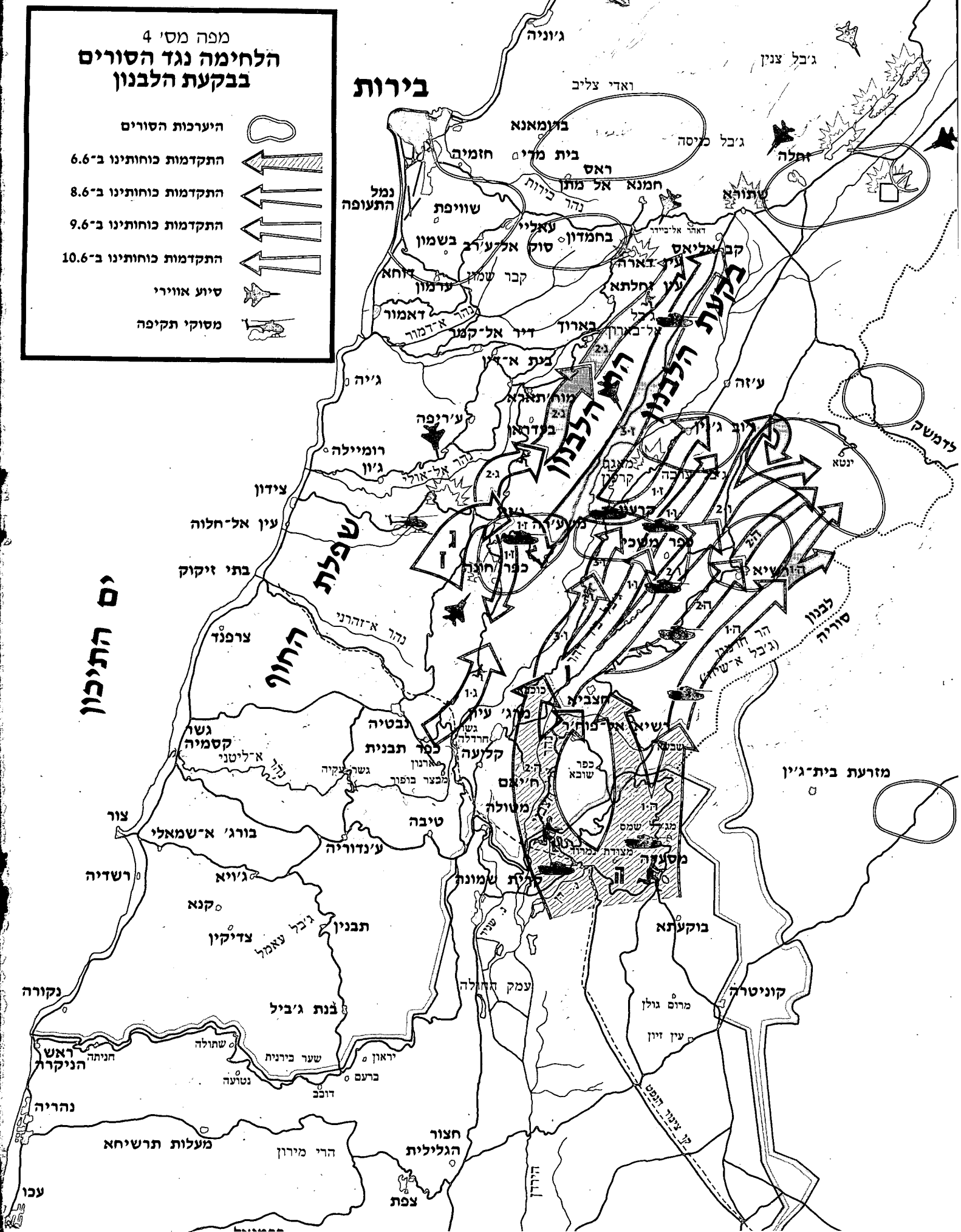
בירות

ים התיכון

שפלת החור

הבקעת הלבנון

לבנון

מפה מס' 5 פעילות חיל הים וחיל האוויר*

הנחתה ימית

הרתעה, אבטחה, ירי על
מטרות חוף

מניעת בריחת מחבלים

הרתעה ואבטחה

סוללת טילי קרקע-אוויר
מושגת, ותאריך השמדתה**

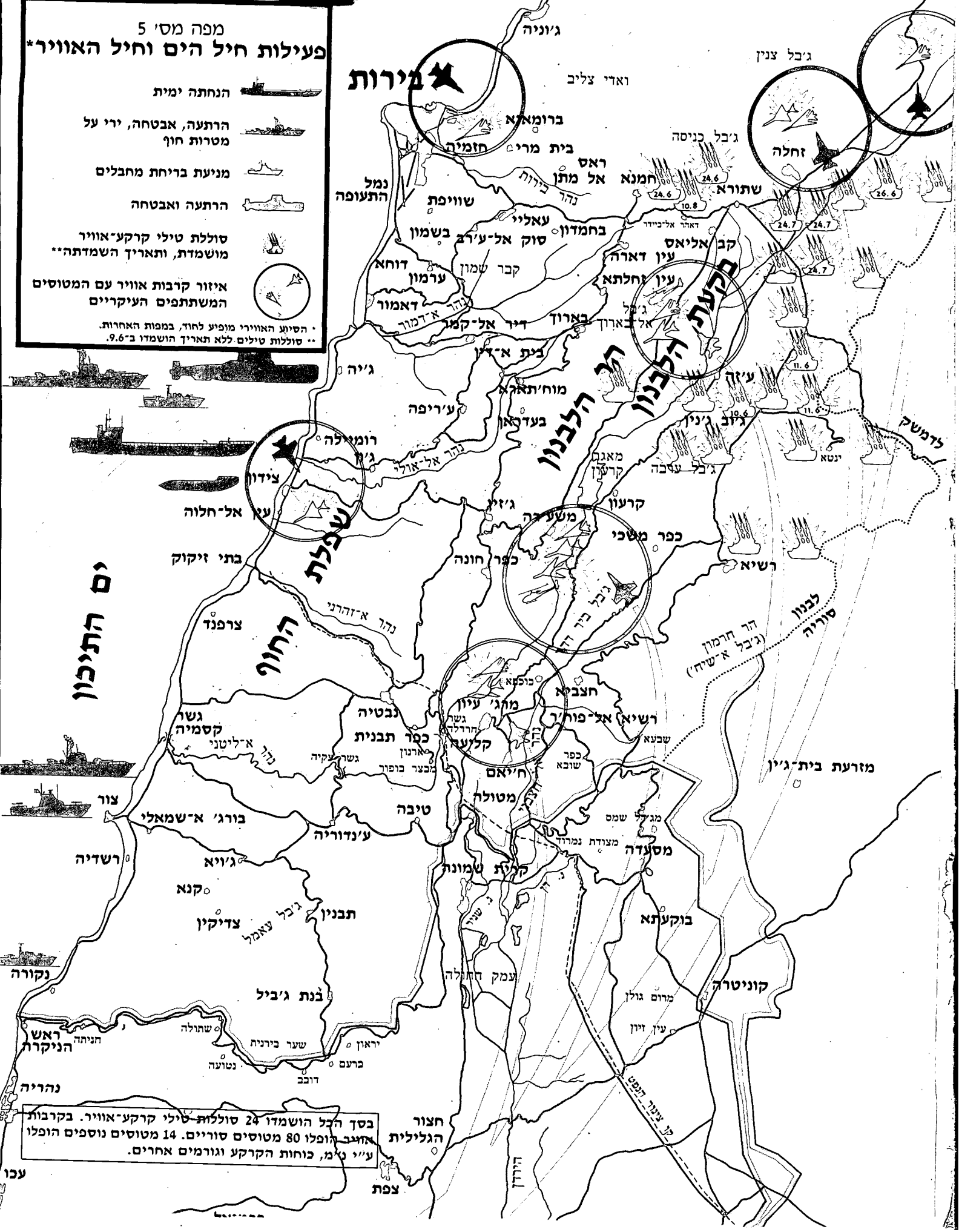

איזור קרבות אוויר עם המטוסים
המשתתפים העיקריים

* הסיקוג האווירי מופיע לחוד, במפות האחרות.
** סוללות טילים: ללא תאריך הושמדו ב-9.6.

מירות

ים התיכון

שפלת החור

הר הלבנון

לבנון סוריה

בסך הכל הושמדו 24 סוללות טילי קרקע-אוויר. בקרבות
אויב הופלו 80 מטוסים סוריים. 14 מטוסים נוספים הופלו
ע"י ט"מ, כוחות הקרקע וגורמים אחרים.

עכו

צפת

מפה מס' 6
 הקרב על רצועת ההגנה
 החיצונית של בירות

היערכות הסורים

היערכות המחבלים

התקדמות כוחותינו ב-9.6

התקדמות כוחותינו ב-10.6

התקדמות כוחותינו ב-14.6 – 16.6

התקדמות כוחותינו ב-22.6 – 25.6

סיוע אווירי

מסוקי תקיפה

בירות

ואדי צליב

ברומאנא

בית מרי חזמיה

ראס

חמנא אל מתן

נמל התעופה

שחיפת

בחדון

ג'ין דארה

ג'ין זחלתא

ג'בל

אל-בארוך

בארוך

דיר אל-קמר

בית א-דין

מוח'תארה

בעדרא

ע'ריפה

רומיילה

ג'ון

נהר אל-אולי

צידון

עין אל-חלוא

בתי זיקוק

צרפנד

שפלת

החור

נהר א-זהרני

כפר חונה

משע'רה

ג'זין

מאג'ר

קרעון

קרעון

משכי

ג'בל ביר דהר

כוכסא

חצביא

מח'ג' עיון

הלב העירוני

מערך עירוני ראשון

מערך עירוני שני

ים התיכון

מפה מס' 7

המערכה על ביירות שלב אחרון

קווי הגנה עירוניים

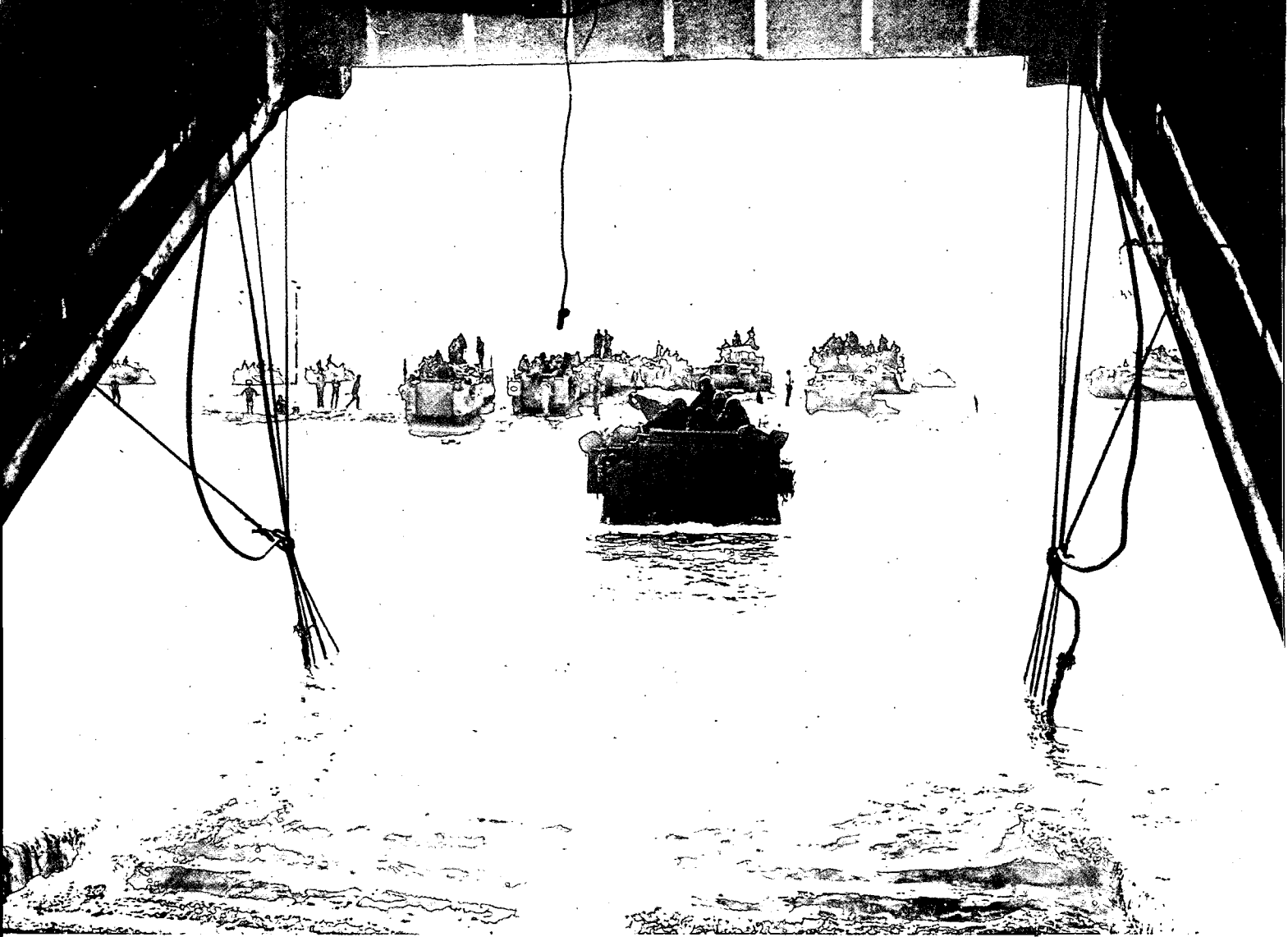
קו המגע בין כוחותינו לבין המחבלים והסורים

כוחות צה"ל

מחבלים

סורים וצש"ף

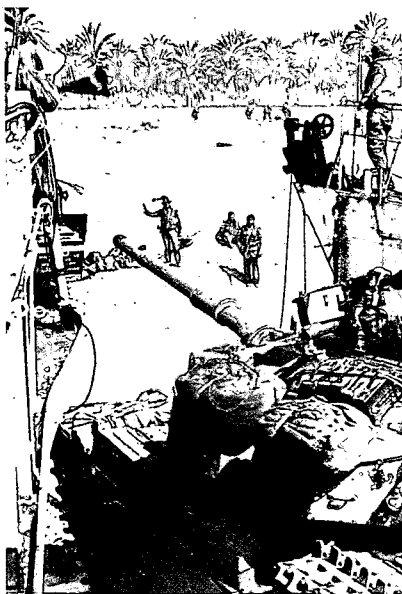
הנחיתה באוואלי: האיגוף הימי הגדול של המלחמה (דו"צ)

שדה התעופה — מקום שממנו היה ביכולתה לסייע לכל גזרה בהתאם לנדרש. נוסף על הסורים היו בביירות (בשטח העירוני) רוב המפקדות של אש"ף. בעיר היו כ-6000 מחבלים רשומים ועוד כ-4000 אנשי מיליציות האוהדים את אש"ף וסייענים נושאי נשק.

הנחיתה באוואלי

מטרת הנחיתה הייתה לנתק את המחב"ל לים בדרום לבנון (חטיבת ה"קסטל") ממפקדותיהם ומריכוזיהם הלוגיסטיים בביירות ולאיים על הבירה. השיטה שנבחרה הייתה מבצע משולב מהים ומהאוויר אשר בוצע על ידי כוחות אמפיביים ואשר הביא לכיתורה של צידון מצפון וממזרח ולשליטה על כביש החוף לכיוון צפון. המשימה הוטלה על כוח ב' אשר תוגבר בשריון, בחת"מ ובנ"מ.

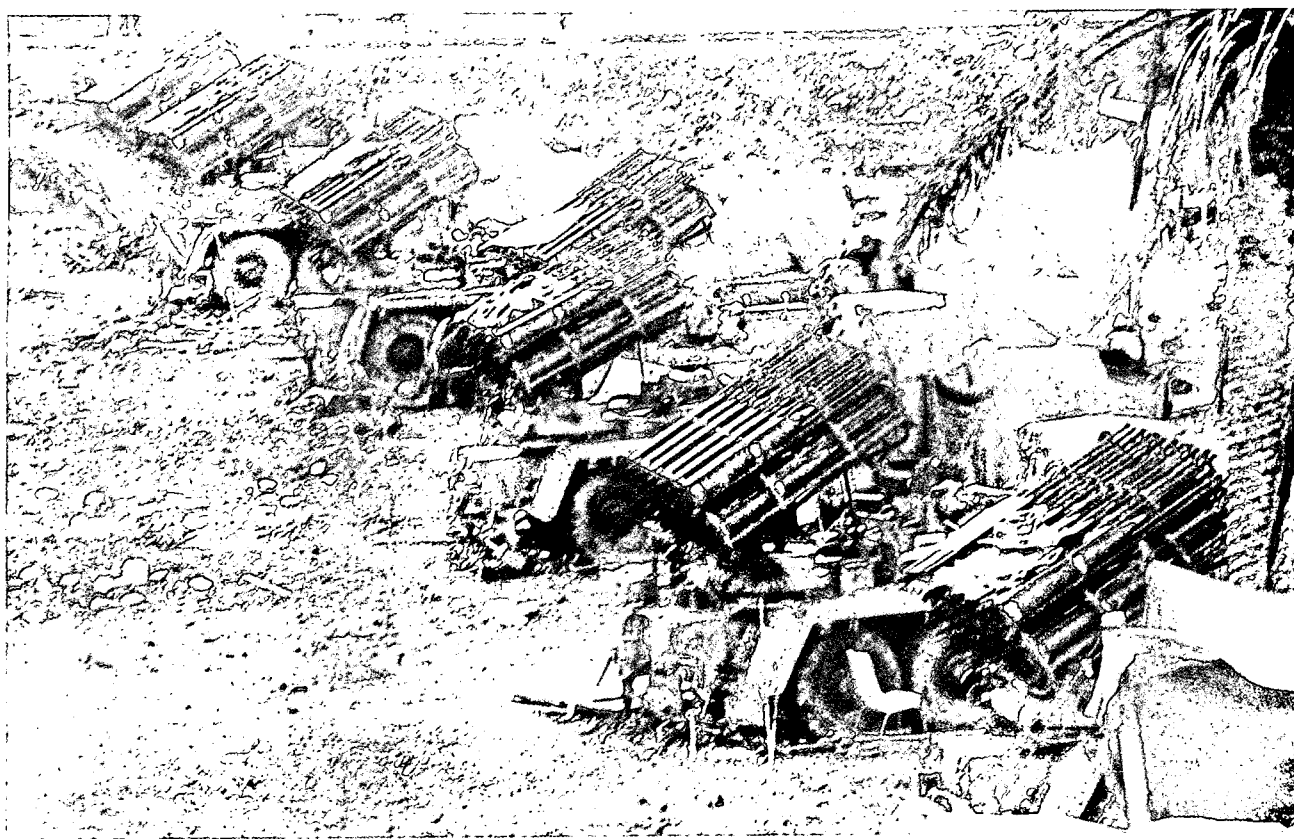
בלילה שבין ה-6 ל-7 ביוני החלה הנחיתה. בשלב ראשון נחתו חיילי הקר מנדר הימי והשתלטו על ראש החוף. הם השיגו הפתעה מושלמת, סרקו את החוף

למעלה: טנק יורד מנחת (דו"צ)
בעמוד ממול: תגבור הכוחות בגל השני של הנחיתה (שלמה ערד)

ושפלת ביירות. לאורך קו פרשת המים של רכס זה נמשך כביש עלי-סוק אל-ערב ביסור-כפר מתא-דמור וממנו יורדים כבישים לאורך השלוחות לעבר כביש החוף. תא השטח המתואר כאן מתוחם בצפון על-ידי נהר ביירות אשר מצפון לו שלטו הנוצרים. (ראה מפה מס' 6).

ברצועה החיצונית (השטח ההררי) אשר מסביב לביירות נערך אגד שריון 420 של צש"ף שכלל כ-60 טנקי T-55 וגדוד חי"ר עצמאי 622. כמו כן החזיקו ברצועה החיצונית כמה מאות מחבלים אשר התבצרו בכל הכפרים המוסלמיים בגזרה ובעיקר בדמור. בין נהר דמור לנהר אל-אוואלי בדרום מוקמו מתקנים לוגיסטיים ומספר מפקדות של מחבלים, אך לא נערך שם שום כוח אויב בעל משמעות. בתוך העיר ביירות היו שלוש חטיבות חי"ר סוריות, שתיים מהן של צש"ף (אלה חטיבות סוריות המורכבות מפלסטינים): "חיתין" ו-"קדסיה" אשר תפשו את הקו העירוני מול הנוצרים והשלישית חטיבת חי"ר עצמאית מס' 85, אשר רוכזה באזור

קטיושות שלל שבדיו צה"ל בירי מדמור לעבר ביירות (דו"צ)

הבתים. מפקד כוח ב' תכנן לכבוש את דמור ב־9 בחודש, ואכן, לאחר שבמהלך ה־7 ביוני התגבר כוח ב' על מכשולים מלאכותיים (בסיוע הנדסי) בגשרי נהר דמור ובגישות אליהם ולאחר שיחידות שלו התמקמו על הרכסים ממזרח לעיירה, התקדמו צנחנים בלילה שבין ה־8 ל־9 ביוני בדרך המובילה אל הרכסים לכיוון כפר מתא כדי לאגוף את כביש החוף ולהשתלט על רצועת ההגנה החיצונית בתנועה מעגלית מדרום-מערב לצפון-מזרח.

ביום רביעי ה־9 ביוני נכנס כוח ב' לתוך דמור ולאחר שהתגבר על מארבים שהניחו המחבלים בשטח הבנוי השלים עד שעות הערב את כיבושה של העיירה. את הלילה שבין ה־9 ל־10 ביוני ניצלו הצנחנים של כוח ב' לשינה. רובם לא ישנו מזה 4 יממות. במהלך אותו הלילה תפסו הסורים מערך אשר אמור היה לחפות על אבדן דמור. מערך זה השתרע לאורך כביש חלידה – עין ענוב ומתחמוז הקדמיים (הדרומיים) היו בדוחא ובקבר שמעון. את המערך תפסו אגד השריון של צש"ף וגדוד חי"ר 622 וכן אגד קומנדו נוסף. במערך זה החליטו הסורים לנהל את קרב ההכרעה על ביירות, ולכן הם תגברוהו גם באלמנטים נוספים של נ"ט

ב' וכוח ג' לנוע צפונה לכיוון ביירות. ערב הגיעו הצנחנים מכוח ב' לנהר דמור ויצרו לראשונה את המגע עם רצועת ההגנה החיצונית של ביירות. בשלב זה החלו שני הכוחות (ב' ו־ג') לנהל קרבות קשים.

הלחימה על רצועת ההגנה החיצונית

ביום שלישי ה־8 ביוני הצליח כוח ב' לצלוח את נהר דמור. הקרקע שמצפון לנהר מבוטרת וכוללת מצוקים וואדיות עמוקים המתמשכים ממזרח למערב. ישנם מקומות שבהם הגדה הצפונית ממש אנכית – עובדה המקשה מאוד על צליחת הנהר. רצועת החוף באזור זה היא ברוחב של כ־750–800 מ' והתושבים מגדלים בה גידולים חקלאיים. הסתר, כי המתחם המבוצר העיקרי בגזרה היה מדרום לנהר (באזור רס-סעדיית). התקדמותם המהירה של הצנחנים הפתיעה את המחבלים אשר צריכים היו לתפסו, ולמעשה הוא נפל בידיהם עוד בלילה שבין ה־7 ל־8 ביוני. דמור, שחשיבותה הרבה נובעת משליטתה הן על ציר העולה לגב ההר והן על כביש החוף לביי־רות, נותרה למעשה ללא הגנה מלבד שרידי כוחות מחבלים אשר התבצרו בין

והציבו מארבים נגד רכב על צירי הגישה אליו. בשלב שני נחתו צנחנים, הרחיבו את ראש הגשר ואבטחו אותו. בשלב זה גילו תצפיות המחבלים את הכוח והחלו לירות עליו במטל"רים ובתותחים. תותחי הסטיו"לים ירו אש נ"ס ושיטתו את רוב תותחי המחבלים. לאחר ההשתלטות על ראש החוף החלו נחתות של חיל הים להנחית את הנגמ"שים ואת הטנקים של כוח ב'. הכוחות שנחתו מיהרו לנוע ליעד דיהם. צנחנים כבשו את גבעת בקסתא ואת גשרי האוויל. כלי רכב של מחבלים שניסו לעבור בגשרים חוסלו. כוחות מחטיבת ה"קסטל", שחשו בסכנה הנשקפת מהכוח שעל גבעת הבקסתא, ירו עליו אש חת"ם כבדה ואף ניסו לפתח התקפת ינגד, אך כל מאמציהם לפרוץ את הכיתור נכשלו, ועם בוקר הסתר, כי חטיבת ה"קסטל" בודדה מהמפקדות שבביירות. במהלך ה־7 ביוני החל כוח ב' לנוע צפונה ועד הערב הוא הגיע – תוך שהוא נתקל בהתנגדות קלה ביותר – לנהר דמור והתמקם ברס-סעדיית. בלילה שבין ה־7 ל־8 ביוני הושלם כיתור צידון עת חברו יחדיו כוחות א' ו־ג' עם כוח ב' (ר' מפה מס' 6). לאחר החבירה החלו כוח

* על פעילות חיל-הים ראה מפה מס' 5.

חי"ר ישראלי משתלט על שדה התעופה הבינלאומי של ביירות (דו"צ)

הידוק המצור על ביירות

השלמת כיבוש הרצועה החיצונית. גם לאחר השלמת כיתורה של ביירות ב-13 ביוני נמשכה הלחימה. כוחות סוריים בשיתוף מחבלים התבצרו והתבססו באזור עלי וניצלו את עמדותיהם בשטח השולט על ביירות כדי לנסות ולטכל את המצור על ביירות. מיקומה הטופוגרפי של עלי אפשר לסורים לירות בכינן ישיר על כוחות צה"ל אשר ישבו באזורי עבדא-כפר שימא (המערך העירוני הראשון). המשך פעילות הסורים והמחבלים נגד כוחותינו ממתחמיהם ברצועה החיצונית הקשה מאוד על הגמישות ועל חופש הפעולה של היחידות המכתרות את העיר, וכאשר החליטה ממשלת ישראל להדק את המצור על ביירות ניתנה בצה"ל עדיפות ראשונה להשלמת כיבוש הרצועה החיצונית באזור עלי-בחמדון. לאחר לימוד מעמיק של הבעיה והערכת מצב הוחלט, כמאמרו של מולטקה הזקן, "לנוע בנפרד ולהלום במרוכז". התכנית הייתה שכוח ד' ינוע מדרום-מערב (מאזור אל-מנצוריה) לעבר בחמדון, ושכוח ב' ינוע מצפון-מערב (מאזור עבדא) לעבר עלי. עשרת הימים אשר עברו מאז כניסתה של הפסקת האש לתוקף, ב-11 ביוני, אפשרו לכוחות צה"ל להתארגן

הלחימה נמנו יותר מ-100 סורים הרוגים ועשרות טנקים ונגמ"שים הרוסים. ביום ראשון ה-13 ביוני בשעה 11:00 חברו כוחות צה"ל עם הנוצרים, וביירות כותרה לאחר 7 ימי לחימה בדיק. באותו יום בוצע קרב משולב לכיבוש הכפר חלדה, השולט על שדה התעופה של ביירות. בקרב נטלו חלק מחיילי גולני, צנחנים ושריון מכוחות ב' רג'. בבוקר ה-14 ביוני השלימו כוחות צה"ל את התייצבותם על כל השטחים השולטים מסביב לביירות ונכנסו לג'דידה, אל-מנצוריה, לבעבדא ולחלקו הדרומי של אזור הפרוודור החקלאי (רק כפר שימא עצמו), לחלק מהמערך העירוני השני - ברג' חמוד, תל זעתר, לחלק משכונת עין א-רומנה ואף לחלק מהלב העירוני עצמו - שכונת אל-אשרפיה. המחבלים והסורים כותרו ברצועה לאורך שפת הים, הכוללת בעיקרה את שכונות אל-בטרביה, אל-מדינה ונמל התעופה של ביירות. אך בשטחים השולטים של עלי, בעורף כוחות צה"ל, במערך העירוני הראשון שלטו עדיין כוחות סוריים ומחבלים, ולכן לאחר החבירה עם הנוצרים צריך היה צה"ל בראש ובראשונה לכבוש את עלי כדי להשלים את השליטה ברצועה החיצונית של ביירות.

ושל הנדסה. כוחות ההנדסה הסוריים זרעו מאות מוקשים בכל צירי הגישה. ב-10 ביוני עלו הצנחנים של כוח ב' לקו פרשת המים לאורך הכביש המוביל לכפר מתא. בכפר זה הם נתקלו במארב מחב' לים והתגברו עליו באמצעות פעולת איגוף קצרה. עם ערב הם הגיעו לקבר שמעון - שם נערך גודר קומנדו סורי מוגבר. ב-11 ביוני (יום שישי - יום הפסקת האש) נכבש הכפר, אך הלחימה נמשכה גם לאחר שהפסקת האש נכנסה לתוקפה, משום ששני הצדדים היו מעוררים בים אלה בתוך אלה. באותו יום כבשו חיילי גולני מכוח ג' את הכפר דוחא על כביש החוף ושרדת טנקים מאותו כוח פרצה צפונה על הכביש לעבר שדה התעופה של ביירות.

יעדם הבא של הצנחנים מכוח ב' היה הכביש המוביל מעין ענוב לכפר שימא (ככפר שימא שלטו כוחות הפלנגות). באזור זה, שהוא כפרי וכולל שני כפרים הבנויים בתי אבן לאורך כשלושה ק"מ, התבצר גודר קומנדו סורי שתוגבר בטנקים ובמשגרים נ"ט ושהסתייע בעשרות מחב' לים. היה זה הקרב האחרון שניהל כוח ב' לפני ביירות, וניתן לומר, כי היה זה מבחנו הקשה ביותר. 14 שעות נלחמו הצנחנים מבית לבית ומגבעה לגבעה. בתום

טנק ישראלי בסמטה בביירות (דו"צ)

לבין הכוחות הסוריים בבקעא – רכס דהר אל-ביר שהוא גם הרכס הגבוה ביותר (כ-1600 מ' מעל פני הים וכ-300 מ' מעל צופר). הקרב על בחמדון – עלי סתם את הגולל על האפשרות התיאורטית שעוד הייתה לסורים להסיר את הכיתור מביי-רות על-ידי ריכוז כוחות בעלי וניסיון לפרוץ משם לעיר הנצורה. צה"ל הפך לאדוניה המוחלטים של בירת לבנון.

שישי בצהריים הצליחו שני הכוחות הלוחמים לתפוס את רוב הרכסים מצפון ומדרום לכביש, ואז החלו הסורים נסוגים מזרחה לעבר הבקעא. במהלך ניצול ההצלחה כבשו כוחות צה"ל את רצועת ההגנה החיצונית של ביירות, הרחיבו את טבעת הכיתור על העיר והשתלטו על קטע נרחב מכביש דמשק – ביירות. משני סתיימה הלחימה בגזרת בחמדון – עלי נותר רק רכס אחד שמפריד עדיין בין כוחות צה"ל על כביש דמשק – ביירות

ולאסוף מודיעין מדויק על ההיערכות הסורית. היערכות זו כללה כשני אגדי קומנדו, שני גדודי טנקים ואגד חת"ם. ביום רביעי ה-23 ביוני, החלו כוחות צה"ל לנהל קרב סדור. בשלב הראשון תקף חיל האוויר מטרות בגזרה. זמן קצר לאחר שהחל חיל האוויר בתקיפות החל ריכוך ארטילרי, אשר בחיפוי התקדמו הכוחות לפי התכנית. במהלך יום חמישי התנהלה לחימה עזה על כל גבעה ועל כל כפר בדרכים המובילות לכביש. עד יום